

KAKSIKULTTUURISEN LAPSEN IDENTITEETTI

Tukea kasvatukseen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa

Mina Ironta

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Iranta, Mina. Kaksikulttuurisen lapsen identiteetti. Tukea kasvatukseen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa. Diak Etelä, Helsinki, syksy 2011, 70 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa materiaalia lapsen identiteetin tukemisesta ristiriitaisessa tilanteessa oleville kaksikulttuuristen lasten vanhemmille. Koska täsmällistä tietoa aiheesta ei ollut, opinnäytetyöhön kuului merkittävänä osana kaksikulttuuristen lasten vanhempien kasvatuksessaan kohtaamien haasteiden tutkiminen. Keskiössä ovat kaksikulttuuriset yksinhuoltajaperheet, joissa eronneiden vanhempien välillä on esimerkiksi huoltokiistasta tai lapsikaappausuhasta johtuvia vaikeita ristiriitoja, ja vanhemman suhde lapsen toiseen kulttuuriin voi olla entisen puolison käytöksen vuoksi negatiivisesti sävyttynyttä.

Aineistona työssä käytettiin Kaapatut Lapset ry:n kirjallisuusterapian tuotoksia, jotka analysoitiin kvalitatiivisin menetelmin. Kirjoittajina olivat kuusi suomalaista kaksikulttuurisen lapsen äitiä, jotka olivat kokeneet vaikean huoltokiistan, lapsikaappauksen tai sen uhkaa.

Opinnäytetyössä selvisi, että vaikka vanhemmat saattavat kokea, että heidän lapsensa ovat pääsääntöisesti suomalaisia, he näkevät lapsillaan olevan tiettyjä erityistarpeita. Tällaisia ovat muun muassa kaksikielisyys ja hyvän itsetunnon kehittyminen. Suurin haaste lapsen kasvattamisessa kaksikulttuuriseksi koettiin olevan lapsen toisen vanhemman motivaation puute tai riittävä tieto tehtävän suorittamiseen. Opinnäytetyössä tuli ilmi myös vertaistuen merkitys sekä vanhemmille että lapselle. Vertaistukea kaivattiin erityisesti lapsikaappauksen tai sen uhan käsittelyyn, mutta suuri merkitys koettiin olevan myös suhteilla lapsen ei-suomalaista kulttuuria edustavien kanssa.

Vertaisilta saatavan tuen lisäksi hyväksi koettiin viranomaisilta saatu tuki ja kannustus, joten yhdeksi opasvihkosen kohderyhmäksi muodostuivatkin viranomaiset, kuten päiväkodin, neuvolan ja lastensuojelun työntekijät. Vihkosesta hyötyisivät näin ollen niin tukea kasvatukseen kaipaavat vanhemmat kuin heidän parissaan työskentelevät viranomaiset. Tutkimuksesta tehtyjen johtopäätösten perusteella koottiin opasvihkonen, joka tarjoaa tietoa sekä käytännöllisiä tapoja tukea lapsen kaksikulttuurisuutta. Muun muassa Kaapatut Lapset ry arvioi vihkosta prosessin eri vaiheissa. Arviointi oli pääsääntöisesti myönteistä ja vihkosta muokattiin palautteen pohjalta.

Asiasanat: kaksikulttuurinen, identiteetti, kaksikielisyys, kvalitatiivinen tutkimus, narratiivisuus

ABSTRACT

Iranta, Mina

Supporting the identity of a bicultural child: A child in-between disagreeing parents.

70p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to bring material in the form of a leaflet for parents of bicultural children. The focus was on parents facing difficulties in collaborating with each other. The lack of collaboration could be caused e.g. by a custody dispute or a child abduction. The main question of this thesis was how the parents could support the identity of their bicultural child, if their outlook on the child's other parent's culture was distorted by the difficulties relating to their former relationship.

Due to the lack of specific studies on how to support an identity of a bicultural child in-between disagreeing parents, the issue had to be studied before putting together a leaflet. The study was qualitative. The material was gathered from a narrative therapy course arranged by The Finnish Association for Abducted Children and organized in themes. The writers were six Finnish mothers who had experienced custody dispute, child abduction or the threat of it.

The results showed that parents made a point of supporting certain characteristics of biculturalism such as bilingualism and confronting racism. The main challenge parents encountered in bringing up their bicultural child was the other parents' lack of participation or inadequate knowledge. Peer support and contacts with the people from the child's other parent's culture was considered important.

In conclusion, parents need adequate information on supporting the identity of a bicultural child. Also, parents emphasized the importance of support from authorities such as workers at a day care and child welfare. Therefore the leaflet is targeted both to parents and to authorities. The leaflet was based on the conclusions. Besides information it offers practical ways to support the identity of a bicultural child. The leaflet was assessed during the process by The Finnish Association for Abducted Children and amended accordingly. The feedback of the leaflet was overall positive.

Keywords: bicultural child, identity, bilingualism, narrative

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kulttuuri	8
2.2 Identiteetti	10
2.3 Kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti	12
2.4 Kaksikulttuurisuus.....	12
2.5 Kaksikielisyys	18
2.5.1 Kaksikielisyiden edut.....	20
2.5.2 Kaksikielisyiden haasteet.....	21
2.6 Aiempia tutkimuksia.....	24
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	29
3.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	29
3.2 Opinnäytetyön prosessikuvaus	30
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	32
4.1 Tutkimusmenetelmät	32
4.2 Aineisto.....	34
4.3 Aineiston analyysi.....	37
4.4 Tutkimusprosessin arviointia	38
5 TUTKIMUSTULOKSET	40
5.1 Kaksikulttuuristen lasten tarpeet.....	40
5.1.1 Kielitaito	40
5.1.2 Lapsen erilainen ulkonäkö ja itsetunnon kehittyminen	41
5.1.3 Vertaisuus ja yhteys sukulaisiin	42
5.1.4 Muita havaintoja.....	43
5.2 Haasteet kaksikulttuurisen lapsen kasvatuksessa	43
5.3 Tukea kasvatustyön tueksi	44
6 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	47
7 OPASVIHKOSEN TOTEUTTAMINEN	52
7.1 Vihkosen tekeminen	52

7.2 Vihkosen arviointia	53
8 POHDINTA.....	55
9 LÄHTEET	57
LIITE 1. Lupa-anomus kirjoitusten käyttöön.....	61
LIITE 2. Kirjallisuusterapian 5. tehtävä.....	62
LIITE 3. Opasvihkonen.....	63

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajalasten ja -perheiden erityistarpeisiin kiinnitetään paljon huomiota muun muassa päiväkodissa ja koulussa, mutta vähemmälle huomiolle jäävät kahden kulttuurin lapset perheissä, joissa toinen vanhemmista on syntyperäinen suomalainen ja toinen alkujaan eri kulttuurista. On helppo pitää lasta täysin suomalaisena, jos toinen vanhempi on suomalainen. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon toisen vanhemman kulttuurin vaikutusta lapseen. Tämä puute voi johtua joko tietämättömydestä tai vain ajattelemattomuudesta. Kaksikulttuuristen lasten identiteetin kehittymisessä on kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä, jotka on hyvä ottaa kasvatuksessa huomioon. Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat eroneiden vanhempien kaksikulttuuriset lapset silloin, kun vanhempien välillä on ristiriitoja, eikä toinen vanhemmista juurikaan ota vastuuta kasvatuksesta.

Kiinnostukseni aiheeseen on ensisijaisesti lähtöisin omasta kaksikulttuurisesta taustastani. Ammatillisesti kiinnitin kaksikulttuuristen lasten identiteetin tukemiseen huomiota ensimmäisenä opiskeluvuoteni. Olin harjoittelussa monikulttuurisessa päiväkodissa, jossa ryhmäni lapsista kaksikulttuurinen tausta oli yhtä monella kuin täysin suomalainen tausta, eli noin kolmasosalla. Vaikutelmani oli, ettei Helsingin päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa eikä Suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelmassa otettu huomioon kahden kulttuurin lapsia, ainoastaan lapsia, joiden kumpikin vanhempi oli maahanmuuttaja. Myös oman kokemukseni mukaan jos lapsi nimensä ja ulkonäkönsä puolesta käy suomalaisesta, toinen kulttuuri saatetaan kasvatustyössä sivuuttaa täysin. Tällainen suhtautuminen ei ole paras mahdollinen lapsen eheän minäkäsityksen rakentumiseksi.

Alun perin halusin opinnäytetyölläni lisätä vanhempien ja muiden kasvatukseen osallistuvien tietämystä kahden kulttuurin lapsen identiteetin tukemisen tärkeydestä, ja toisaalta myös tarjota keinoja tähän tehtävään. Työskennellessäni Kaapatut Lapset ry:n järjestösihteerinä olennaiseksi kysymykseksi muotoutui miten vanhempi voi tukea kaksikulttuurisen lapsen identiteetin kehittymistä tilanteessa, jossa lapsen toista kulttuuria edustaa entinen puoliso, johon vanhemmalla on hyvin ristiriitainen suhde. Yhdistykseen yhteyttä ottavilla vanhemmilla

on yleensä taustalla kansainvälinen huoltokiista, lapsikaappaus tai sen uhka, ja esimerkiksi vuosia kestävää piinaavaa lapsikaappausuhkaa ylläpitävä vanhempi saattaa valitettavasti olla toiselle vanhemmalle ainoa tätä toista kulttuuria edustava asia. Miten siis vanhempi voisi menestyksekkäästi tukea lapsensa kasvua kahteen kulttuuriin, kun lapsen toisen vanhemman kulttuuri saattaa herättää kielteisiä, jopa ahdistavia tunteita?

Useilla Kaapatut Lapset ry:een yhteyttä ottavilla vanhemmilla on hankaluuksia toimivan yhteishuoltajuuden toteuttamisessa, minkä vuoksi heidän lapsillaan saattaa olla etäisemmät välit toiseen vanhempaan. Lapsen ja vanhemmat etäisiin väleihin saattavat vaikuttaa myös valvotut tapaamiset, lähestymiskielto tai yksinkertaisesti se, että toinen vanhempi asuu eri maassa. Näin ollen lapsen ei-suomalaisen kulttuurin ja kielen välittäminen jää periaatteessa suomalaisen vanhemman vastuulle, mikä herättää huolta vanhempien keskuudessa.

Tästä syntyi ajatus vanhemmille suunnatun materiaalin tuottamisesta. Halusin perustaa tuotokseni vanhempien pohtimiin asioihin ja kasvatustehtävässään kohtaamiin haasteisiin. Ennen tuotoksen tekemistä tutkin, mitä nämä asiat olivat. Opasvihkonen on pääasiassa suunnattu kaksikulttuuristen lasten vanhemmille. Tarkoitus olisi, että sitä voisivat käyttää avukseen myös viranomaiset, jotka ovat avainasemassa asianmukaisen tiedon jakajana. Näitä ovat päivähoiton, neuvolan ja lastensuojelun työntekijät. Tärkeässä roolissa ovat myös viranomaiset, kuten lastenvalvojat, jotka työskentelevät huolto- ja tapaamisasioiden parissa.

Alussa käsittelen tämän työn keskeisimpiä teemoja, kuten kaksikulttuurisuutta, identiteettiä ja kaksikielisyyttä. Sen jälkeen etenen opinnäytetyön toteuttamiseen, jossa kuvaan opinnäytetyön prosessin kulkua kirjallisuusterapian teksteistä valmiiksi produktiksi. Prosessikuvauksen jälkeen siirryn tutkimukselliseen osioon, jossa tarkastelen muun muassa narratiivisia ja laadullisia tutkimusmenetelmiä. Sitten esittelen tutkimustulokseni johtopäätöksineen, jonka jälkeen kerron produktin, eli opasvihkosen tekemisestä ja arvioinnista. Lopuksi vielä pohdin koko opinnäytetyöprosessia ja omaa ammatillista kasvuani.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kulttuuri

Kulttuuri voidaan määritellä lukuisin eri tavoin. Se voi tarkoittaa ihmisen luomaa korkeakulttuuria tai sivilisaatiota, tai sitten minuuden osa-aluetta, omaa ajattelutapaa ja arvomaailmaa, ylipäättään kaikkea toimintaamme. Olennaista siinä on kuitenkin se, että se on aina yhteisöllistä. (Tikka 2004, 11.)

Kulttuurin käsitettä on helppo ymmärtää vertaamalla sitä jäävuoreen, josta vain pieni osa on näkyvässä vedenpinnan yläpuolella. Jäävuoren tavoin kulttuuri on sekä näkymätöntä, että näkyvää. Näkyvän osan alueita on helppo nimetä. Sellaisia ovat muun muassa aineelliset asiat kuten ruoka ja vaatteet. Näkyvään osaan kuuluu myös taide ja symbolit, esimerkiksi sanat ja eleet. Rituaalit, kuten yhteisten juhlapäivien vietto ovat osa näkyvää kulttuuria, ja niiden alkuperä ja tarkoitus voi olla hämärän peitossa ulkopuolisten lisäksi myös itse kyseisessä kulttuurissa eläville. Myös ihmisten käyttäytyminen kuuluu kulttuurin näkyvään osaan. Sen syyt ovat kuitenkin syvemmällä, sidoksissa arvoihin ja sääntöihin. Jäävuoren näkyvät osat ovat tiedostettuja ja helposti muutettavissa, mutta mitä syvemmälle vedenpinnan alapuolelle mennään, sitä tiedostamattomia asiat ovat ja niitä on vaikeampi muuttaa. Näihin kulttuurin syvällisempiin osiin kuuluvat normit, arvot ja ajattelutavat. Tietyissä kulttuurissa elävä noudattaa tiettyjä arvoja välttämättä itse niitä tiedostamatta. (Tikka 2004, 11–12.)

Kulttuurin merkityksestä kertoo se, että lapsi sisäistää jo 1–2 vuoden iässä kulttuurilleen ominaisia toimintatapoja. Muun muassa monissa kulttuureissa vaihtelevat käsitykset siitä, mikä on tytöille ja pojille sopivaa tai epäsopivaa määräytyy kulttuurin perusteella. Kulttuuriperäisiä ovat myös käsityksen lapsuudesta, sen kestosta ja siitä millainen sen tulisi olla. Lapsi itse ei osaa kyseenalaistaa eri tapojen alkuperiä, vaan omaksuu vaikutteet luonnollisessa kanssakäymisessä vanhempiensa kanssa. (Vasama 2003, 45.)

Toisinaan esimerkiksi entisen puolison käyttäytymistä tai toimintaa saatetaan liiaksi selittää kulttuurieroilla, etenkin jos ihmisellä ei ole juurikaan muita kontakteja kyseisen kulttuurin edustajiin. Esimerkiksi puolison väkivaltaisuuden saateetaan kuvitella johtuvan kulttuurista, josta tämä on lähtöisin. Kyse on attribuutioharhasta, eli ilmiöstä jossa käyttäytymistä tulkitaan sen perusteella, kenestä on kulloinkin kysymys. Harvemmin kuitenkaan suomalaisen puolison väkivaltaisuutta pyritään selittämään sillä, että väkivalta kuuluu suomalaiseen kulttuuriin. (Ojuri 1999, 18.) Kulttuurin erottaminen yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista ei ole siis aina kovin helppoa. Se vaatii sekä tietoa eri kulttuureista että henkilökohtaista pohdintaa ja toiseen ihmiseen tutustumista.

Erilaisten kulttuurien ymmärtäminen vähentää konflikteja niin yksilö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla ja edesauttaa kansojen keskinäistä kanssakäymistä rauhallisempaan suuntaan (Arnberg 1989, 9–10). Eri kulttuurit itsessään eivät johda konflikteihin, vaan ne syntyvät erilaisista arvoista, asenteista ja nimenomaan odotuksista edellä mainittuja kohtaan (Miramontez, Benet-Martínez & Nguyen 2008, 431).

Kulttuuri on ihmisten toiminnassa syntyvää perinnettä, joka välittyy sukupolvelta toiselle vuorovaikutuksen kautta alituisesti muokkautuen ja uudistuen. Kulttuuri vaikuttaa yksilön perintötekijöihin siinä missä ympäristökin. Ympäristöllä on merkittävä vaikutus siihen, miten evoluutio ihmistä muokkaa. Toisaalta kulttuuriin liittyvä ympäristön muokkaaminen voi vähentää myös evoluution kautta tapahtuvan muokkaamisen tarvetta. Myös kulttuurisidonnaiset valinnat voivat johdattaa biologisen sopeutumisen tarpeeseen. (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008, 87–88.)

Kulttuuri vaikuttaa siis erittäin voimakkaasti ihmisen elämässä. Lapsena kulttuurivaikutteet tuntuvat ensin kohtuvaiheessa biologisten välitysmekanismien ja myöhemmin ulkoisten tekijöiden, kuten vanhempien, sisarusten ja muiden lapsen elämässä läsnä olevien aikuisten kautta. Lisäksi nykyään lapseen vaikuttaa yhä enemmän myös muu henkinen ja materiaallinen kulttuuri, kuten tiedotusvälineet. Kulttuuri säätelee ihmisen toimintaa siis jo lapsesta lähtien. Ihminen kui-

tenkin samalla muovaa kulttuuria, ja sitä kautta omaa ja lastensa ympäristöä. Samalla ihmiseen vaikuttaa myös ajan kuluminen, eli yksilön kehitys, tai pitemmällä välillä biologinen ja kulttuurinen evoluutio. Tässä kehityksessä kietoutuvat yhteen sekä kulttuurinen yhteisten kokemusten jakaminen että biologinen perimä. Ihmisyys rakentuu siis geenien lisäksi myös kulttuurista. (Luoma ym. 2008, 95.)

2.2 Identiteetti

Identiteetti tarkoittaa sitä tapaa, jolla jokainen ihminen määrittelee ja ymmärtää itsensä suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä, kulttuuriinsa ja itseensä. Se on vahvasti sidoksissa minuus-käsitteeseen. Identiteetti ja minuus eivät ole valmiiksi annettuja, vaan niitä tulee tietoisesti pohtia ja tarkastella. Minuuden muuttuessa kohteeksi, eli kun sitä käsitellään ja arvotetaan, on kyse identiteetistä. Identiteetin käsite on perinteisesti jaoteltu persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallinen identiteetti kytkeytyy jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden tunteeseen minäkokemuksessa, kun taas sosiaalinen identiteetti merkitsee samastumista erilaisiin sosiaalisiin yhteisöihin tai ryhmiin. Identiteetin tutkimisen tarve syntyy epävarmuudesta, kun ei tunneta itseään yksilönä tai yhteisönä. (Saastamoinen 2006, 170–173.)

Positiivinen minäkäsitys vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen ja toimintaan. Minäkäsitys on yksilön kokonaiskäsitys itsestään, joten jos se ei ole eheä, yksilön on mahdotonta pysyä psyykkisesti tasapainossa, ratkaista ongelmia ja ottaa vastuuta toiminnastaan. Psyykkistä tasapainoa horjuttaa tilanne, jossa yksilön subjektiivinen ja objektiivinen minäkäsitys ovat ristiriidassa. Subjektiivisella tarkoitetaan yksilön itsensä kokemaa käsitystä itsestään ja objektiivisella muiden ihmisten määrittelemää identiteettiä. (Talib 2002, 43–44.) Maahanmuuttajataustaiset nuoret, joilla on ongelmia identiteettinsä määrittämisessä, ovat alttiita stressiperäisille sairauksille sekä heillä saattaa esiintyä vajavuutta sosiaalisella tai tunnetasolla (Talib 2002, 44). Myös syrjintäkokemuksilla ja isän suunnalta saamatta

jääneellä tuella ja ymmärryksellä on havaittu olevan merkittävä vaikutus stressioireiden esiintymiseen (Liebkind 2006, 117).

Identiteetti alkaa muodostua syntymästä alkaen. Ensin se määräytyy lähinnä ulkoisten seikkojen, kuten sukupuolen mukaan, ja myöhemmin muun muassa aseman ja työn perusteella. Perhesuhteilla ja sosiaalisella asemalla on myös merkityksensä. Identiteettiä määrittävillä eri piirteillä on erilaisia sosiaalisia arvostuksia. Piirteisiin liittyy myös ennako-odotuksia siitä, millaisia näitä edustavat ihmiset ovat. (Ojanen 1994, 32 – 33.)

Identiteetti eli käsitys omasta itsestä ja ryhmään kuulumisesta muodostuu tiiviissä vuorovaikutuksessa lähipiirin kanssa. Tämä edellyttää luottamusta lapsen ja häntä hoitavien ihmisten välillä. Identiteetin rakentumisella vuorovaikutuksessa tarkoitetaan prosessia, jossa lapsi saa muilta palautetta. Tämän palautteen hän joko hyväksyy tai hylkää, ja erityisesti negatiivisen palautteen hylkäämiseksi lapsen identiteetin on jo pitänyt kehittyä tarpeeksi vahvaksi. Lapsen lähipiiri vaikuttaa vahvasti siihen, millaiseksi lapsen identiteetti muodostuu. Varhaislapsuuden kokemuksilla on myös merkittävä vaikutus yksilön suhtautumiseen muihin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. (Talib 2002, 42–43.)

Tasapainoisen identiteetin rakentuminen edellyttää itsenäistymistä vanhemmista, vuorovaikutusta sekä saman että eri sukupuolta edustavien ikätoverien kanssa, sekä oman ainutlaatuisuutensa ja erityisyytensä ymmärtämistä suhteessa ympäröivään yhteisöön. Joillekin vähemmistönuorille positiivisen identiteetin muodostaminen voi olla haastavampaa, kuin valtakulttuurilla edustaville nuorille, sillä kuuluminen etniseen vähemmistöön asettaa heidät ikään kuin alavastaaajan rooliin. Tutkimukset osoittavat, että kaksikulttuuristen lasten identiteetit ovat moniselitteisempiä verrattuna yksikulttuurisiin lapsiin. (Herman 2004, 731.)

2.3 Kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti

Käsitteitä kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti käytetään usein toistensa synonyymeina. Niillä on kuitenkin hienoinen ero. Kulttuuri-identiteetti kuvaa yksilön kuuluvuudentunnetta ryhmään, joka jakaa samat arvot, historian, kielen ja perinteet. Etninen identiteetti sen sijaan tarkoittaa tiettyyn etniseen ryhmään samastumista. Kulttuurin avulla eri etniset ryhmät erottautuvat toisistaan. Samastuminen johonkin etniseen ryhmään tai kulttuuriin on aina osittaista. Yksilö saattaa omaksua yhdestä kulttuurista yhden osan, kuten kielen ja toisesta toisen, vaikkapa tavat ja perinteet. (Liebkind 1994, 22–24.) Kulttuuri opitaan ja se siirtyy sukupolven välityksellä. Kulttuuri-identiteetin omaksumiseen vaikuttaa ihmisen omat valinnat, ja se muuttuu elämän myötä. Yksilölliset tekijät ovat merkittävässä roolissa kasvatustieteen menetelmien ja perhetilanteen lisäksi. Saman perheen sisarusten kulttuuri-identiteetit saattavat poiketa toisistaan merkittävästi. (Tikka 2004, 12, 16, 18.)

Kulttuuri-identiteetti on merkittävässä asemassa eri kulttuurien välisessä kanssakäymisessä. Eri kulttuurien välisiä eroja saatetaan tällöin korostaa oman minuuden säilyttämiseksi, ja erojen korostaminen onkin kulttuuri-identiteetin perusta. Erojen korostaminen perustuu stereotyyppioihin eli yleistykseen ja ne periytyvät sukupolvelta toiselle. Rajaamalla muita ulos omasta ryhmästä, yksilö voi vahvistaa omaa kuuluvuuttaan kyseiseen ryhmään. Kulttuuri-identiteetin määrittelyssä on kuitenkin eroa subjektiivisella ja objektiivisella identiteetin määrittelyllä. Yksilö saattaa pitää itseään tiettyyn ryhmään kuuluvana, vaikka yhteisö määrittelee yksilön ryhmään kuulumattomaksi. (Talib 2002, 46–47.)

2.4 Kaksikulttuurisuus

Muun muassa monikulttuurinen, kaksikulttuurinen, kansainvälinen sekä transnationaalit juuret ovat käsitteitä, joita käytetään kuvaamaan sellaisen lapsen taustaa, jonka vanhemmat ovat lähtöisin eri kulttuureista. Monikulttuurinen tai kansainvälinen on liian laaja käsite kuvaamaan sellaista lapsuutta, jossa kulttuuri-

identiteetti muodostuu nimenomaan kahden eri kulttuurista tulevan vanhemman mukaan yhdessä maassa asuttaessa. Transnationaalit juuret omaavasta lapsesta puhuttaessa puolestaan voi helposti jäädä epäselväksi, mistä oikeastaan on kysymys. Tässä opinnäytetyössä olen päätenyt käyttämään käsitettä kaksikulttuurinen, koska mielestäni se kuvaa parhaiten niitä lapsia ja perheitä, joita tässä työssä käsitellään. Ei ole kuitenkaan poissuljettua, että lapsen taustalla vaikuttaa useampia kuin kaksi kulttuuria. Termi kaksikulttuurinen myös vastaa parhaiten laajalti käytettyä englanninkielistä vastinettaan bicultural.

Tässä työssä kaksikulttuurisilla lapsilla tarkoitetaan niitä suomessa asuvia lapsia, joiden toinen vanhempi on suomalainen ja toinen alun perin jostain toisesta kulttuurista. Ihanteellisimmillaan kaksikulttuurisuus merkitsee lapselle kasvamista luontevasti kahden kulttuurin jäseneksi ja samalla kolmannen kulttuurin luomista. Olen tietoisesti rajannut tässä työssä kaksikulttuuriset lapset koskemaan sellaisia Suomessa syntyneitä lapsia, joiden toinen vanhempi on kantasuomalainen ja toinen maahanmuuttajataustainen. Rajauksen ulkopuolelle jäävät toisesta maasta suomalaiseen perheeseen adoptoidut lapset, ulkomailla asuvat lapset, joiden toinen tai kummatkin vanhemmat ovat suomalaisia, sekä niin kutsutut toisen polven maahanmuuttajat, eli lapset joiden kumpikin vanhempi on maahanmuuttaja ja jotka asuvat muussa kuin alkuperäisessä kotimaassaan. Suurin osa tässä työssä käsiteltävistä asioista pätee kuitenkin myös edellä mainittuihin lapsiin.

Vuoden 2010 lopussa Suomessa oli lapsiperheitä yhteensä 582 000. Kymmenen prosenttia kaikista lapsiperheistä oli sellaisia, jossa toinen tai molemmat vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla. Vajaa kolme prosenttia kaikista lapsiperheistä oli sellaisia, jossa isä oli syntynyt Suomessa ja äiti jossain muussa maassa. Hieman pienempi määrä oli perheitä, jossa perheen äiti oli syntynyt Suomessa ja isä ulkomailla. Viisi prosenttia perheistä oli sellaisia, jossa kumpikin tai perheen ainoa vanhempi oli syntynyt ulkomailla. Jälkimmäiseen ryhmään voi siis kuulua eronneita yhden vanhemman perheitä, jossa lapsi on merkitty asumaan maahanmuuttajataustaisen vanhempansa luona. (Pietiläinen & Nikander 2011.) Koska Suomessa ei rekisteröidä kansalaisten etnistä alkuperää,

tilastoja vääristävät Suomen kansalaisuuden saaneet ulkomailla syntyneet vanhemmat, kuten myös yhteishuoltajuus, joka ei näy tilastoissa. Tarkkaa kaksikulttuuristen lasten määrää Suomessa on siis vaikea arvioida, mutta olennaista on tieto siitä, että määrä on merkittävä.

On merkittävää, kuinka hyvin yksilö on omaksunut kaksikulttuurisen identiteettinsä. Itsensä vahvasti kaksikulttuurisiksi määrittelevillä henkilöillä voi olla samanaikaisesti erilaisia merkitysjärjestelmiä, ja he voivat melko sujuvasti vaihdella niitä tilanteen mukaan. Sen sijaan hankaluudet kahden kulttuurin yhteensovittamisessa johtavat helposti sisäisiin konflikteihin. Henkilöillä, joiden kaksi kulttuuria on luontevasti limittynyt keskenään, on havaittu olevan positiivisempi, monipuolisempi ja totuudenmukaisempi asenne näitä kahta kulttuuria edustavia kohtaan. Näin ollen kaksikulttuurisella henkilöllä esiintyy vähemmän oman etnisen ryhmän suosimista sekä ennakkoasenteita, ja stereotyyppistä ajattelua myös muita kulttuureita kohtaan. (Miramontez, Benet-Martínez & Nguyen 2008, 432, 441 – 442.)

Kaksikulttuuristen liittojen seurauksena useiden Euroopan maiden lasten kielitaitoa kulttuuritietous on kasvanut. Tähän vaikuttaa osittain lapsen saama kaksoiskansalaisuus, mikä mahdollistaa sujuvan liikkuvuuden kahden kotimaan ja lukuisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien välillä sosiaalisesta kentästä puhumattakaan. Tästä kaikesta seuraa avoimempi suhtautuminen erilaisuutta kohtaan nationalistisen ajattelun kustannuksella, mikä on välttämätöntä monikulttuurisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan luomiseksi. (Tuomi-Nikula 1997, 282.)

Kaksikulttuuristen lasten vanhempien käsitykset toistensa kulttuureista vaikuttavat merkittävästi siihen, miten lapsi omaksuu kaksikulttuurisen identiteettinsä. Kaksikulttuurisuuden edut, kuten avoimen ennakkoluulottomat arvot, jäävät lapselta saavuttamatta tilanteissa, joissa vanhemmat suhtautuvat ristiriitaisesti tai torjuvasti toistensa kulttuuriperäisiin arvoihin. Vanhempien väliset kulttuuriset valtataistelut saattavat aiheuttaa lapselle hämmennystä ja ahdistusta. (Ben Ezra & Roer-Strier 2009, 19.)

Kehittyessään kaksikulttuurinen lapsi alkaa tiedostaa etnisten ryhmien mahdollisuuksia, erityisyyttä ja niihin kuulumisen etuja ja haittapuolia. Toiset oppivat luovimaan eri viiteryhmien välillä lisäten näin sosiaalisia taitojaan, kun taas toiset ratkaisevat kahden eri kulttuurin välisen ristiriidan identifioitumalla ainoastaan yhteen ryhmään tai omaksumalla kaksikulttuurisen yhdistelmäidentiteetin. Kaksikulttuurisen lapsen identiteetin kehittymiseen vaikuttaa biologisen taustan lisäksi tämän mahdollisuudet integroitua sosiaaliseen ryhmään. Tähän vaikuttaa ihonväri, nimi, kielitaito ja kaksikulttuurisuuteen liittyvät sosiaaliset normit, jotka määrittävät, ketkä voivat kuulua kyseiseen viiteryhmään. (Herman 2004, 732.)

Yksilön sosiaalisella ympäristöllä on merkittävä vaikutuksensa siihen, miten kaksikulttuurinen henkilö määrittelee itsensä huolimatta yksilön ulkonäöstä tai henkilökohtaisista ominaisuuksista. Etnisen identiteetin kehittymiseen vaikuttaa yhdistelmä perittyjä ominaisuuksia, luonteenpiirteitä sekä sukupolveen liittyviä muuttujia, joihin kuuluu sosioekonominen status, sukupuoli ja asuinpaikan monikulttuurinen historia. Identiteetti toki muuttuu ajan saatossa ja vaihtelee eri konteksteissa. Kontekstisidonnainen identiteetin vaihtelu helpottaa eri viiteryhmien suunnalta tulevaa painetta valita ryhmien väliltä. Ryhmän suunnalta tuleva painostus on ratkaiseva tekijä, miksi moni kaksikulttuurinen henkilö päätyykin määrittelemään itsensä vain toisen kulttuurinsa mukaan. (Herman 2004, 733.) Vähemmistöryhmien nuorilla voi olla vaikeuksia määritellä omaa identiteettiään ja, että he saattavat tuntea tarvetta valita eri ryhmien välillä, jos myönteinen kaksikulttuurinen identiteetti ei ole kehittynyt ennen murrosikää (Arnberg 1989, 16).

Kuten aikuisillakin, käsitys omasta itsestä muodostuu pitkälti peilaamalla itseään muihin ihmisiin. Aluksi lapsi peilaa itseään lähinnä vanhempiansa, ja pitää täysin luontevana sitä seikkaa, että nämä puhuvat eri kieliä. Varttuessaan lapsi alkaa huomata, ettei kaikkialla yhteiskunnassa välttämättä olekaan näin. Hän alkaa havainnoida ympärillä olevien ihmisten reaktioita, ilmeitä ja eleitä. Hän saattaa huomata tulevansa tarkkailluksi, mikä ei ole mukava tunne, ja saattaa johtaa siihen, ettei lapsi halua käyttää julkisesti vähemmistökieltään. Uteliaat ilmeet, katseet ja kysymykset eivät yleensä johdu vihamielisyydestä, vaan jos-

takin ihmisille uudesta ja erilaisesta. Usein toistuvat ihmettelyt ja itsestä kummallisilta tuntuvat kysymykset saattavat kuitenkin olla uuvuttavia, ja johtaa siihen, että lapsi mieluummin yrittää sulautua joukkoon ja näin päästä helpommalla. Tässä vaiheessa on erittäin tärkeää selittää lapselle, miksi kotona puhutaan useaa eri kieltä, ja mitä etua tästä on lapselle. (Hassinen 2005, 64–66.)

Vastuu lapsen myönteisen kaksikulttuurisen identiteetin kehittymisestä ei ole kuitenkaan ainoastaan vanhempien harteilla. Merkittävää on myös, miten ympäröivä yhteiskunta asiaan suhtautuu. Jos esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa ei panna painoa lasten kaksikulttuurisuuden tukemiselle, vanhempien ponnistelut menevät hukkaan, ja toisaalta se viestii myös vanhemmille, että heidän kulttuuriaan ja kieltään ei arvosteta enemmistön parissa. Ympäröivän yhteiskunnan suhtautumisella on lapseen myös suora vaikutus, joka näkyy esimerkiksi miten vähemmistökieliä ja -kulttuureita kuvataan oppimateriaaleissa ja mediassa. Myönteisen ympäristön merkitys kaksikulttuuriseksi kasvamiselle voidaan tiivistää Grosjeanin mukaan seuraavin sanoin:

Jos kahta erilaista kulttuuria arvostetaan yhtäläisesti kotona, koulussa ja yhteiskunnassa ja jos kaksikulttuurisuutta pidetään yhtä suurena arvossa kuin yksikulttuurisuutta, kaksikulttuurisessa ympäristössä kasvavat nuoret ja lapset hyväksyvät ne molemmat. Tällöin he eivät torju kumpaakaan kulttuureista eikä kumpikaan kulttuureista torju heitä. (Arnberg 1989, 17.)

Aina vanhemmat eivät kuitenkaan tietoisesti halua siirtää kulttuuriaan ja kieltään lapselle. Syynä saattaa olla esimerkiksi maahanmuuttajan vahva halu sopeutua uuteen maahan, unohtaa alkuperänsä ja identifioitua uuden asuinmaan valtaväestöön. Tällainen suhtautuminen saattaa johtua esimerkiksi entiseen kotimaahan liittyvistä huonoista muistoista ja kokemuksista, jonka vuoksi tunneside kyseiseen maahan ja kulttuuriin on negatiivisesti tai vihamielisesti väritynyt. (Tuomi-Nikula 1997, 288.) Olennaista on tietenkin myös sillä, millä motiiveilla maahanmuuttajavanhempi on lähtenyt kotimaastaan: onko hän esimerkiksi halunnut kasvattaa lapsensa puolisonsa kotimaassa vai tullut maahan pakolaisena tai turvapaikanhakijana.

Maahanmuuttajavanhemman heikko kotoutuminen on yksi lapsikaappausriskiä

kasvattavista tekijöistä (Räisänen 2011). Kotoutumista säätelevässä laissa kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on antaa työelämään ja yhteiskunnan toimintaan osallistumisessa tarvittavia tietoja ja taitoja tukien samalla oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollisuuksia. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010).

Esimerkiksi silloin, kun vanhempi on muuttanut Suomeen perustaakseen perheen suomalaisen puolisonsa kanssa, suomen kielen opiskelu saattaa tulla ajankohtaiseksi samoihin aikoihin lapsen opetellessa puhumaan. Jos motivaatio uuden asuinmaan kielen oppimiseen on tässä vaiheessa korkea, vanhemman voi kuvitella haluavan hyödyntää kaikki tilaisuudet kielen puhumiseen, joten hän puhuu vain suomea lapselleen. Lapsen kanssa uuden kielen harjoittelu saattaa myös olla helpompaa, sillä kielen vaikeustaso on luonnollisesti matalampi kuin aikuisen puheessa. (Räisänen 2011.)

Tutkimusta vanhempien sukupuolen ja lapsen identiteetin määräytymisen suhteesta on toistaiseksi vähän. On kuitenkin havaittu isän kulttuuritaustan olevan äitiä merkittävämpi tekijä lapsen kulttuurisen identiteetin määräytymisessä. Tähän saattaa kuitenkin joissain tapauksissa vaikuttaa esimerkiksi lapsen sukunimen määräytyminen isän nimen mukaan ja joissakin maissa vallalla oleva käsitys isästä perheen päänä. Toisaalta perheissä, joissa äiti on ollut perheen pää, lasten on havaittu samastuvan nimenomaan äitinsä kulttuuriin. (Bratter & Heard 2009, 660 – 661.) On myös löytynyt viitteitä siitä, että nimenomaan naiset ovat perheissä niitä, jotka päätyvät vaalimaan kulttuuriarvoja ja perinteitä. Tämä osa saattaa langeta naisille joko oma-aloitteisesti tai aviomiesten ja yhteisön aloitteesta. (Suárez-Orozco & Suárez-Orozco 2001, 69, 78.) Ajatus eroista kulttuurin siirtämisessä eri sukupuolten välillä on merkittävä tämän opinnäytetyön kannalta, kun ollaan kiinnostuneita eronneiden vanhempien kaksikulttuuristen lasten identiteetin kehitymisestä.

Lapsen identiteetti kehittyy koko ajan, eikä vanhempien tarvitse huolestua, jos lapsi kallistuu toisinaan enemmän toiseen kieleen ja kulttuuriin, ja sitten taas toiseen, usein hyvin nopeallakin tempolla. Haasteelliseksi saattaa kuitenkin

muodostua tilanne, jossa identiteettiä yritetään tietoisesti muuttaa tai vaihtaa. Ihmiselle on luontaista tarve kuulua ryhmään. Erityisen vahva tämä tunne on usein peruskoulun aikana. Vanhempien määrätietoinen ja rauhallinen suhtautuminen, sekä normaalin elämän ylläpitäminen riittää usein tasapainottamaan tilanteen. (Hassinen 2005, 66–67.)

Tähän opinnäytetyöhön liittyy olennaisesti myös kolmannen kulttuurin käsite. Se kuvaa tilannetta, joka muodostuu kahden kulttuurin yhdistyessä. Kolmas kulttuuri muodostuu jokaisessa perheessä omanlaisekseen kahden lähtökulttuurin aineksia yhdisteltäessä. Kaksi plus kaksi on kolme. (Oksi-Walter, Roos & Viertola-Cavallari 2009, 145.) Kolmannen kulttuurin käsitettä käytetään myös puhuttaessa lapsista, jotka viettävät lapsuutensa tai osan siitä muussa kuin vanhempiensa kotimaassa. Tässä yhteydessä käytän käsitettä siltä osin kuin se sopii tämän työn tarkoituksiin, eli puhuttaessa kahdesta eri kulttuurista olevien vanhempien muodostamasta perheen kolmannesta kulttuurista.

2.5 Kaksikielisyys

Termiä kaksikielinen saatetaan käyttää tilanteesta riippuen kahta kieltä äidinkielen tasoisesti puhuvasta henkilöstä muitakin kuin äidinkieltään puhuviin. Suppeimman käsityksen mukaan kaksikielinen on henkilö, joka on omaksunut kaksi kieltä kasvuympäristöstään lapsuudessa ennen neljättä ikävuottaan. (Hassinen 2005, 16.) Tässä opinnäytetyössä tarkoitan kaksikielisillä lapsilla juuri niitä kahden kulttuurin lapsia, jotka ovat oppineet, tai joilla on mahdollisuus oppia, kummankin vanhempiensa äidinkielet simultaanisti eli samanaikaisesti samoin kuin yleensä opitaan yksi äidinkieli.

Suomessa oli vuoden 2009 lopussa yhteensä 10 200 lapsiperhettä, jossa äidin tai isän kieli oli suomi, ja toisen vanhemman kieli jokin muu (Tilastokeskus 2009). Tämä määrä moninkertaistuu kun otetaan huomioon eroon päätyneet perheet. Tilastojen mukaan kaksikulttuuriset liitot päättyvät eroon todennäköisemmin, kuin yhden kulttuurin liitot (Heikkilä 2005, 28). Tarkkoja lukuja kaksi-

kulttuuristen lasten määrästä on vaikea saada, sillä tilastoinnissa ei oteta huomioon yhteishuoltajuutta, vaan lapsi muodostaa perheen sen vanhemman kanssa, jonka luona hän huoltajuussopimuksen mukaan asuu.

Kaksikieliseksi voidaan kutsua henkilöä, joka kykenee käyttämään sujuvasti kahta kieltä, eli puhumaan, ymmärtämään ja myöhemmin lukemaan ja kirjoittamaan, sekä ajattelemaan ja vaihtamaan kieliä tilanteen mukaan. Kaksikielinen kielitaito ei ole opeteltua, kuten esimerkiksi koulussa opiskeltava toinen kieli, vaan omaksuttu kyseisten kielten ympäristössä. Vaikka kaksikielisen kummankin äidinkielen käyttö on sujuvaa, kielet eivät yleensä ole täysin samantasoisia. Usein dominoivaksi eli hallitsevammaksi kieleksi muodostuu kieli, jota lapsi käyttää ja kuulee ympäristössään enemmän. Etenkin ympäristössä olevien ikätoverien käyttämästä kielestä tulee helposti dominoiva. Toisaalta kahden kielen dynamiikka vaihtelee erityisesti pienellä lapsella. Lapsi sopeutuu uuteen kieliympäristöön jo noin viikossa, joten ulkoiset tekijät ovat merkittävässä roolissa kaksikielisyyden kehittämisessä. (Hassinen 2005, 17–21, 140.)

Kieliympäristön lisäksi sukupuoli, oppimiskyvyllä, muistilla ja motivaatiolla on osuutensa kaksikieliseksi kasvamisessa. Myös opittavien kielten ominaisuudet vaikuttavat niiden oppimiseen. Tietyissä kielissä voi olla mahdollista johtaa sääntöjä, jotka pätevät kumpaankin kieleen, kun taas toisissa kielissä tyypologiset eroavaisuudet saattavat olla huomattavia. Myös vanhempien koulutuksella ja sosioekonomisella taustalla on merkityksensä asiassa. Kaksikielisessä perheessä haasteita on kenties yksikielistä enemmän. Lapsen kasvattaminen kaksikieliseksi edellyttää vanhemmilta tietenkin asian tiedostamista ja pohtimista, mahdollisesti jo ennen lapsen syntymää, sekä myöhemmin kielellisiä virikkeitä, huomiota, myönteistä suhtautumista ja tukea. (Hassinen 2005, 17–19; 46.)

Kaksikieliseksi kasvamiseen vaikuttaa merkittävästi, millainen asema valtaväestöstä poikkeavalla kielellä on lapsen asuinmaassa. Saksalaisia kaksikielisiä perheitä käsittelevässä tutkimuksessa ilmeni, että ranskan tai englanninkielisistä maista tulevien vanhempien lapset omaksuvat kaksikielisyyden todennäköisemmin, kuin jos toisen vanhemman kieli on esimerkiksi turkki tai japani. Tämä

on seurausta turkkilaisten heikosta asemasta saksalaisessa yhteiskunnassa, mikä johtaa siihen, että lapsi ei halua puhua turkkia julkisesti. Toisaalta jos toisen vanhemman äidinkieli on lapsen asuinmaassa kovin harvinainen, lapsella ei ole välttämättä mahdollisuuksia puhua tätä kieltä kodin ulkopuolella, mikä hankaloittaa kielen omaksumista ja ylläpitämistä. (Tuomi-Nikula 1997, 278 – 279.)

Lapsen kaksikieliseksi kasvamisessa jopa tärkeämpää kuin yhteiskunnan suhtautuminen on se, miten lapsen vanhemmat suhtautuvat asiaan. Lapset luonnollisesti jäljittelevät vanhempiaan ja oppivat näiltä tapoja suhtautua ja käyttäytyä. Jos vanhemmat suhtautuvat kielteisesti omaan kieleensä ja kulttuuriinsa, on selvää, ettei lapsikaan opi arvostamaan näitä asioita. Jos vanhemmat sen sijaan osoittavat, että kahteen kulttuuriin kuulumisen ja vähemmistökielen puhuminen on hieno ja myönteinen asia, lapsi omaksuu saman asenteen ja oppii olemaan ylpeä itsestään. (Arnberg 1989, 13.)

2.5.1 Kaksikielisyyden edut

Kaksikielisyydestä on huomattu olevan hyötyä analyyttisessä ajattelussa. Sillä on myös positiivinen vaikutus lapsen älylliseen kehitykseen, monimuotoiseen maailmankäsitykseen ja muihin ihmisiin suhtautumiseen. Lapselle kahden kielen oppiminen on aikuista vaivattomampaa, koska lapsuudessa muita tehtäviä on vähemmän, ja lapsi on yleensä myös avoimempi ja rohkeampi luomaan kommunikaatitilanteita. Leikin kautta oppiminen tapahtuu kuin itsestään. Muiden kielten oppiminen on kaksikieliselle lapselle myöhemmin helpompaa. Vaikka lapsi ei oppisi puhumaan kahta kieltä, jo kahden kielen päivittäinen kuunteleminen kehittää hänen kielikykyään. Kaksikielisyyden ei ole todettu kasvattavan merkittävää kielen kehityksen viivästymistä tai häiriöiden riskiä. (Hassinen 2005, 50.)

Tutkimuksissa ei ole oltu täysin yksimielisiä kaksikielisyyden vaikutuksista lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Näyttöä on kuitenkin siitä, että kaksikielisyyys tukisi lapsen mahdollisuuksia ymmärtää tiettyjä kielellisiä muotoja. Kaksikieliset

lapset saattavat esimerkiksi yksikielisiä helpommin löytää kieliopillisia virheitä, oppia aikamuodot, kielteiset muodot ja prepositiot, sekä käsittää jo varhain sanan äänellisen muodon ja merkityksen suhteen välisen eron. Jatkuva siirtyminen kielestä toiseen voi myös muokata lapsen asenteita joustavaksi. Omien kokemustensa perusteella vanhemmat ovat nähneet kaksikielisten lastensa ymmärtävän toisten kommunikaatio-ongelmia paremmin ja näin ollen kykenevän vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Erään tutkimuksen lapset osoittivat jo nuorena kiinnostusta toisten ihmisten ongelmia kohtaan sekä suhtautuivat avoimesti muiden kulttuurien edustajiin. Lasten vanhemmat näkivät tämän johtuvan lastensa kaksikielisistä ja -kulttuurisista taustoista ja omakohtaisista kokemuksista. (Arnberg 1989, 24, 26, 30–31.)

Oman kulttuuriperintönsä ymmärtämisen lisäksi kaksikielisyys tarjoaa yksilölle enemmän tilaisuuksia ja paremmat mahdollisuudet tehdä erilaisia elämänvalintoja. Useamman kielen hallitseminen mahdollistaa suhteiden luomisen erimaa-laisten ihmisten kanssa, lisää mahdollisten työpaikkojen määrää sekä helpottaa ulkomailla liikkumista ja siellä asumista. Kaksikielisyys on myös nähty avar-tavan lasten ajatusmaailmaa juuri kahden kulttuurin ymmärtämisen takia. Kaksikielisyys hyödyt eivät rajoitu kuitenkaan ainoastaan yksilöön, vaan se voidaan nähdä hyödyllisenä koko yhteiskunnan kannalta. Ennen kaikkea tärkein hyöty kaksikielisydestä kaksikulttuuriselle lapselle on se, että tällä on yhteinen kieli kummankin vanhempansa kanssa ja näin ollen mahdollisuus ymmärtää kummankin kulttuuria kokonaisvaltaisesti sisältäpäin. (Arnberg 1989, 9–10.)

2.5.2 Kaksikielisyys haasteet

Ihmisillä saattaa usein olla ennakkoluuloja tai harhakäsityksiä kaksikielisyysdestä. Kaksikielisyys saatetaan pelätä johtavan niin kutsuttuun puolikielisyys-teen, eli tilanteeseen, jossa kumpaakaan äidinkieltä ei osata kunnolla, tai toinen kieli kehittyy toisen kustannuksella. Lisäksi saatetaan pelätä muutoksia henkilön mi-nä-kehityksessä, kehityksen hidastumista, änkytystä, tai että lapselta vaaditaan liikaa. Näyttöä tällaisesta ei ole kuitenkaan löydetty. (Hassinen 2005, 17, 50.)

Joissakin kaksikielisten lasten puheen oppimista käsittelevissä tutkimuksissa on viitteitä siitä, että kaksikielisten lasten kielen oppiminen olisi hitaampaa, kuin yksikielisten. Tämä hidastuminen tapahtuu siinä vaiheessa kun lapsi alkaa ymmärtää, että kaikilla käsitteillä on nimi. Kaksikielinen lapsi saa useimmille asioille kaksi nimeä ja nimeäminen on myös epäsystemaattisempaa, kuin yksikielisellä lapsella. Kielen kehityksen hidastuminen voi johtua myös siitä, että lapsella tarjotaan kummassakin kielessä suhteellisesti vähemmän sanoja. Koska kaksikielinen lapsi kuulee kumpaakin kieltään suhteellisesti vähemmän, on loogista, että kahden kielen omaksuminen vie enemmän aikaa kuin yhden kielen. (Arnberg 1989, 25–26.)

Lapsen oppiessa kahta kieltä samaan aikaan tällä helposti esiintyy kielten sekoittamista ja kielen vaihtoa. Kielten sekoittaminen tarkoittaa sitä, kun lapsi käyttää kahta kieltä samassa ilmaisussa. Tätä tapahtuu pienillä lapsilla ennen kuin nämä oppivat tekemään eron kahden kielen välille. Kielen vaihdossa on kyse tietoisesta ja tarkoituksellisesta kielten sekoittamisesta lisäämällä puheeseen toista kieltä tai toisen kielen ilmaisuja siirryttäessä lauseesta toiseen. Syitä kielen vaihtoon voi olla muun muassa se, ettei lapsi ole oppinut jotain sanaa käytettävällä kielellä tai tietyt käsitteet tuntuvat jostain syystä luontevammalta sanoa toisella kielellä. Kielen vaihtamisella voidaan myös oikaista väärinkäsityksiä, sulkea muita ihmisiä keskustelun ulkopuolelle tai osoittaa ryhmään kuulumista. Yleensä kielen vaihdot ovat tahattomia, mutta niitä voi tapahtua myös lapsen ollessa esimerkiksi väsynyt tai ahdistunut. (Arnberg 1989, 26–29.)

Kielten sekoittamisen ja kielen vaihdon lisäksi lapsella saattaa esiintyä kielenkäytön häiriöitä. Tällöin on kyse kielten vaikutuksista toisiinsa erityisesti silloin, kun kielet eivät ole kehittyneet samanveroisiksi eli enemmistökieli ikään kuin kehitty vähemmistökielen kustannuksella. Häiriöt voivat liittyä ääntämiseen, sanoihin ja kielelliseen ilmaisuun tai lauseiden sanajärjestykseen. Pitkähkö oleskelu vähemmistökieltä puhuvassa maassa usein auttaa tilanteeseen. (Arnberg 1989, 27–29.)

Edellä esiteltyt erityispiirteet kaksikieliseksi kasvamisessa eivät ole vaarallisia, eikä niistä ole syytä huolestua. Kielten sekoittaminen häviää itsestään suunnilleen viiteen ikävuoteen mennessä, kun lapsi oppii erottamaan kielet toisistaan. Kielen vaihdon on nähty osoittavan hyvää kielten hallintaa ja luonnollisena osana kaksikielistä viestintää. Huono vaikutus sillä on lähinnä silloin, jos vanhemmat käyttävät sitä kahta kieltä opettelevien lasten kuullen, sillä se hidastaa lapsen kykyä erottaa kielet toisistaan. Kielenkäytön häiriöt kuuluvat normaalina osana kaksikieliseksi oppimista silloin, kun toinen kieli on lapsella toista heikompi. Tästäkään ei tarvitse huolestua, mutta vanhempien tulisi tiedostaa asia voidakseen auttaa lasta kehittämään kumpaakin kieltään samantasoisiksi ja näin vähentämään häiriöitä. (Arnberg 1989, 29–30.)

Yksi merkittävä haaste kaksikielisyydessä on ympäristöstä tuleva paine ja vanhempien tekemien päätösten perustelevuus muille. Jopa erilaisista lomakkeista kaksikielisyyttä yleensä puuttuu, jolloin on tehtävä valinta, ja ilmoitettava vain toinen kahdesta äidinkielestään. Äidinkielestään luopuminen merkitsee kuitenkin enemmän, kuin mitä moni tulee edes ajatelleeksi. Se on kuin poistaisi osan minuudestaan. (Hassinen 2005, 51–52.)

Toinen merkittävä haaste kaksikielisyyteen kasvamisessa on vanhempien johdonmukaisuus ja sinnikkyys kahden eri kielen pitämiseksi toisistaan erillään. Lapsi oppii erottamaan eri kielet helpommin, jos vanhemmat ovat määrätietoisia puhuessaan lapselle kumpikin omaa kieltään. Lapsi ymmärtää jo hyvin varhain, että selviytyy ainoastaan toisella kielellä, jos eri kieltä puhuva vanhempi ilmoittaa ymmärtävänsä toistakin kieltä, sekoittaa kieliä, tai vaihtaa kieltä kesken puheen. Tavoite on, että lapsi yhdistää tietyn kielen tiettyyn henkilöön, ja näin oppii vaihtamaan kieltä riippuen keskustelukumppanistaan. Haastavaa on, jos vähemmistökieltä puhuvan vanhemman lisäksi lapsella ei ole juurikaan muita kyseistä kieltä puhuvia ihmisiä ympärillään. Silloin erityisen merkittäväksi tulevat kirjat, videot ja toinen kieliympäristö. (Hassinen 2005, 52–54.)

Kaksikielisissä perheissä eräs haaste on myös se, etteivät kaikki perheenjäsenet välttämättä puhu samaa kieltä. On aivan luonnollista pelätä tuntematonta,

kuten kieltä ja kulttuuria, jota ei ymmärrä, joten vanhemmat saattavatkin tietämättään estää lapsen kaksikulttuurisuuden kehitystä (Arnberg 1989, 15). Kun ympärillä puhutaan kieltä, jota ei itse ymmärrä, saattaa helposti ajautua tekemään keskustelusta omat johtopäätöksensä, jotka eivät välttämättä liity todellisen keskustelun sisältöön. Samoin on eri kulttuurien tapojen tulkitsemisen laita. Jos kyse on huoltokiistasta tai lapsikaappausriskistä, toinen vanhempi saattaa käyttää omaa kieltään esimerkiksi lapsen manipuloimiseksi toista vanhempaa vastaan. Toisaalta yhteisen ”salakielen” käyttö lapsen kanssa voi jo itsessään aiheuttaa toiselle vanhemmalle epäilemisen aihetta, vaikka keskustelussa ei mistään epäilyttävästä olisikaan kysymys (Tuomi-Nikula 1997, 279). Kieli on siis mitä suurimmassa määrin vallankäytön väline.

2.6 Aiempia tutkimuksia

Kaksikulttuurisen lapsen identiteettiä on Suomessa tutkittu melko vähän. Enemmän tutkimuksia löytyy kaksikulttuurisesta parisuhteesta, ja selkeästi enemmän on tutkittu maahanmuuttajalapsia ja -perheitä. Yhtään suomalaista tutkimusta varsinaisesti kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemisesta en ole löytänyt. Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia löytyy sen sijaan jonkin verran.

Nina Maneejun (2004) on opinnäytetyössään tutkinut suomalaisnaisten kokemuksia kaksikulttuurisessa lapsiperheessä elämisestä, ja siitä miten näissä perheissä on päädytty ratkomaan kaksikulttuurisille perheille keskeisiä kysymyksiä koskien muun muassa kieltä, uskontoa ja kasvatusta. Tutkimuksessa haastateltiin viiden helsinkiläisen kaksikulttuurisen perheen suomalaista äitiä. Opinnäytetyössä ilmeni, että kaksikulttuuristen perheiden arkeen kuuluu tiettyjä teemoja, joita joudutaan yhdessä puolison kanssa miettimään. Tällaisia ovat esimerkiksi kotikielen valinta, lasten uskontokasvatuksesta sopiminen, maahanmuuttajapuolison sopeutuminen uuteen kotimaahan sekä ulkopuolisten suhtautuminen kaksikulttuurisiin perheisiin. Näitä kysymyksiä ratkottaessa merkittävää on osapuolten kyky keskustella avoimesti asioista, joustavuus, kompromis-

sien teko ja vahva itsetunto. Pääosin siis juuri ne ominaisuudet, joiden puute johtaa helposti vaikeiden huoltokiistojen syntymiseen.

Perheillä usein ratkaisut olivat perustuneet jonkinlaiseen kompromissiin, jossa kummankin vanhemman on pitänyt tulla toista vastaan. Opinnäytetyöstä käy myös ilmi, etteivät kaksikulttuuristen perheiden suomalaisäidit tunteneet erityistä tarvetta ammattiapuun kaksikulttuurisuuden osalta. Merkittävämmäksi koettiin yhteiskunnan tuki maahanmuuttajavanhemman sopeutumisessa. Tutkimuksen äidit kokivat myös haasteellisena sen, ettei maahanmuuttajapuoliso aina ymmärtänyt oman kielensä puhumisen ja kulttuurin esiin tuomisen tärkeyttä lapsille. Kielen harvinaisuus ei nimittäin estänyt lapsia oppimasta vähemmistökieltä, vaan merkittävämpää oli vanhempien oma aktiivisuus asiassa. Lasten kaksikulttuurisen identiteetin osalta tutkimus osoitti, että merkittävää on, miten vanhempien kulttuurit korostuvat kotona. Kaksikielisiä lapsia tutkimuksen äidit pitivät enemmän kaksikulttuurisina, kuin yksikielisiä lapsia. Myös lasten nimenvallinnalla koettiin olevan merkitystä esimerkiksi siten, että lapsille mielellään haluttiin nimi, joka sopii kumpaankin kulttuuriin. (Maneejun 2004, 57–64.)

On otettava huomioon, että edellä mainitussa tutkimuksessa haastateltavana on ollut perheitä, joiden vanhemmat ovat yhdessä. Haastateltavaksi on saattanut myös valikoitua naisia, joiden kokemukset kaksikulttuurisesta perhe-elämästä ovat erityisen hyviä. Oman opinnäytetyöni lähtökohtana ovat puolestaan vanhemmat, joiden välillä on vahvoja ristiriitoja. Meneillään voi olla huoltokiista tai lapsikaappausuhka, jolloin kompromissien tekeminen voi luonnollisesti olla erittäin haastavaa, usein jopa mahdotonta.

Elina Perkiö ja Marjo Vehmaskangas (2003) ovat opinnäytetyönään tekemässään tutkimuksessa selvittäneet elinympäristön keinoja kouluikäisen lapsen kulttuuri-identiteetin tukemiseksi jokapäiväisessä arjessa. Tutkimuksessa tarkastellaan myös leikin kulttuurisidonnaisuutta ja leikin mahdollisuuksia lapsen kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea maahanmuuttajalasten parissa työskentelevää naista, joista kaksi oli ohjaajia ja yksi opettaja. Tutkimusjoukon ollessa näin pieni, tulokset eivät ole yleistettävissä.

sä, mutta jotain käsitystä niistä voi aiheeseen liittyen kuitenkin saada. Tutkimustulosten mukaan merkittävimpiä kaksikulttuurisen lapsen identiteettiä ylläpitäviä tai rakentavia tekijöitä ovat oman kulttuuritaustan hyväksyminen ja kunnioittaminen, oli sitten kyseessä ruokailutottumukset tai oman kielen ylläpitäminen. Merkittävänä tekijänä maahanmuuttajataustaisten lasten kannalta tutkimuksessa haasteltavat henkilöt näkivät myös maahanmuuttajataustaiset työntekijät, sillä he näyttävät hyvää esimerkkiä lapsille siinä, miten sopeutua ympäröivään yhteiskuntaan.

Kaksikulttuuristen lasten etnistä sosialisatiota ja etnisen identiteetin muodostumista on tutkinut pro gradu -työssään Anna-Riikka Maria Vuori (2010). Tutkimuksessa tarkastellaan vanhempien puheen tapoja, joilla he merkityksellistävät lapsen etniseen socialisaatioon liittyviä teemoja. Tarkastelussa ovat myös puheesta identifioitujen tulkintarepertuaarien mahdollistamat identiteetit. Tutkimuksesta ilmeni, että vanhemmat kokivat tärkeäksi ylläpitää suhdetta molempiin kulttuureihin jossain määrin. Vanhemmat saattoivat korostaa joko tunteiden muodostumista tai kulttuurista kompetenssia, kuten kielitaitoa. Kaksikulttuurisuus koettiin ylipäättään positiivisena asiana ja tarjoavan kaksikulttuurisille lapsille mahdollisuuksia. Jotkut vanhemmat toivat esiin negatiivisten kokemusten, kuten rasmin kohtaamisen mahdollisuuden, mutta niitä ei kuvattu esteenä, vaan haasteena, joka voitettaisiin tukemalla lapsen itsetuntoa kasvattamalla tästä vahva ja itsenäinen. Ylipäättään kaksikulttuurisuuteen suhtauduttiin luonnollisena asiana, eikä erilaisten kulttuurien eroja tai monikulttuurisuutta nähty tarpeelliseksi korostaa. Merkittävänä nähtiin nimenomaan lapsen kasvattaminen usean kulttuurin kantajaksi, jolloin kulttuurien välinen vastakkainasettelu tuntuisi heistä vieraalta. (Vuori 2010, 57–58.)

Rita Leinonen (2011) on tutkinut opinnäytetyössään päiväkodin varhaiskasvatuksen roolia kaksikulttuuristen lasten tukijana. Opinnäytetyössä haastatellut vanhemmat pitivät päiväkodin merkitystä lasten kaksikulttuurisuuden tukijana vähäisenä. Lähinnä kaksikulttuurisuuteen kohdistuva tuki näkyi kaksikielisyyden tukemisena. (Leinonen 2011, 44–45.)

Lidia Putrolainen (2005) on tutkinut opinnäytetyössään Suomessa asuvien venäläisten maahanmuuttajaperheiden tapaa tukea alle kouluikäisten lastensa kasvua kaksikielisyyteen. Tärkeimpiä teemoja oli, miten venäjänkielisten maahanmuuttajalasten vanhemmat suhtautuvat äidinkielen säilyttämiseen ja kehittämiseen omien lastensa kasvatuksessa, muuttuuko suhtautuminen oman äidinkielen tärkeyteen vuosien mittaan sekä millaista tukea vanhemmat ja lapset saavat lasten hoitopaikasta. Tutkimuksen avulla selvitettiin, miten vanhemmat ovat tukeneet lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämistä ja kehittämistä, sekä miten lapsia on tuettu sopeutumisvaikeuksissa kotona ja kodin ulkopuolella.

Suomalaisen miehen kanssa naimisissa olevat äidit, jotka eivät opettaneet lapsilleen venäjää, kokivat jo pienten lasten kohdalla suhteensa lapsiinsa etäiseksi. Yhteisen äidinkielen puuttuessa kontakti lapseen ei ollut niin läheinen, kuin äidit toivoivat. Tutkimuksessa mukana olleista vanhemmista monilla oli vaikeuksia puhua omaa äidinkieltään julkisilla paikoilla huolimatta siitä, kuinka tärkeänä he pitivät omalla kielellä puhumista. Suomalaisten negatiivisten reaktioiden pelossa vanhemmat puhuivat julkisilla paikoilla hiljaa tai jopa kuiskaamalla. (Putrolainen 2005, 23–24.)

Lisäksi Outi Tuomi-Nikula (1997) on tutkinut saksalaisia kaksikulttuurisia perheitä. Ulkomaisissa kaksikulttuurista identiteettiä käsittelevissä tutkimuksissa on muun muassa tutkittu kaksi- ja yksikulttuuristen nuorten käsitystä omasta identiteetistään (Herman 2005), kaksikulttuurisen identiteetin omaksumista ja sen liittymistä henkilökohtaisten luonteenpiirteiden kanssa (Miramontez, Benet-Martínez & Nguyen 2008), toisen polven maahanmuuttajuutta (Suárez-Orozco & Suárez-Orozco 2001) sekä ylipäätään kaksikulttuurisen identiteetin rakentumista (Goodyer & Okitikpi 2007) ja oman itsensä etnistä luokittelua (Bratter & Heard 2009).

Lapsikaappausuhkaa on tutkinut opinnäytetyössään Merja Lindfors (2005) kartoittamalla vanhempien käsityksiä sosiaaliviranomaisilta saamastaan tuesta. Tutkimuksessa kartoitettiin vanhempien kokemuksia sosiaaliviranomaisilta

saamastaan tuesta lapsikaappausteemaan liittyen. Vanhemmat toivoivat viranomaisten toimivan sillanrakentajina vanhempien välillä silloin, kun yhteistyö on haasteellista. Kuitenkin tämä tulisi toteuttaa kumpaakaan vanhempaa erityisesti suosimatta. Tärkeintä olisi ajatella kehittyvän lapsen asemaa vanhempien ristiriitojen välissä. Urpo Kangas (2008) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan puolestaan lapsen mielipidettä lapsikaappauksissa.

Kaksikulttuurisiin perheisiin ja lapsiin on vasta äskettäin alettu kiinnittää enemmän huomiota. Kenties koska asia ei ole vielä esimerkiksi maahanmuuttajateemaan verrattavassa laajassa käsittelyssä, sen olemassaoloa ja merkitystä ei osata yleisesti arvostaa. Tähän puutteeseen toivon opinnäytetyöni tuotoksella voivani vaikuttaa, vaikka fokuksessani onkin kaksikulttuurisen lapsen sijaan enemmän kasvatustyötä tekevä vanhempi. Tarkastelen asiaa nimenomaan niiden vanhempien näkökulmasta, joille kompromissien tekeminen on haastavaa. He eivät lapsikaappauksen tai sen uhan vuoksi voi toteuttaa kasvatustehtäväänsä rinnakkain toisen vanhemman kanssa, vaan heillä voi olla suuriakin ristiriitoja ja negatiivisia tunteita toisiaan kohtaan.

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

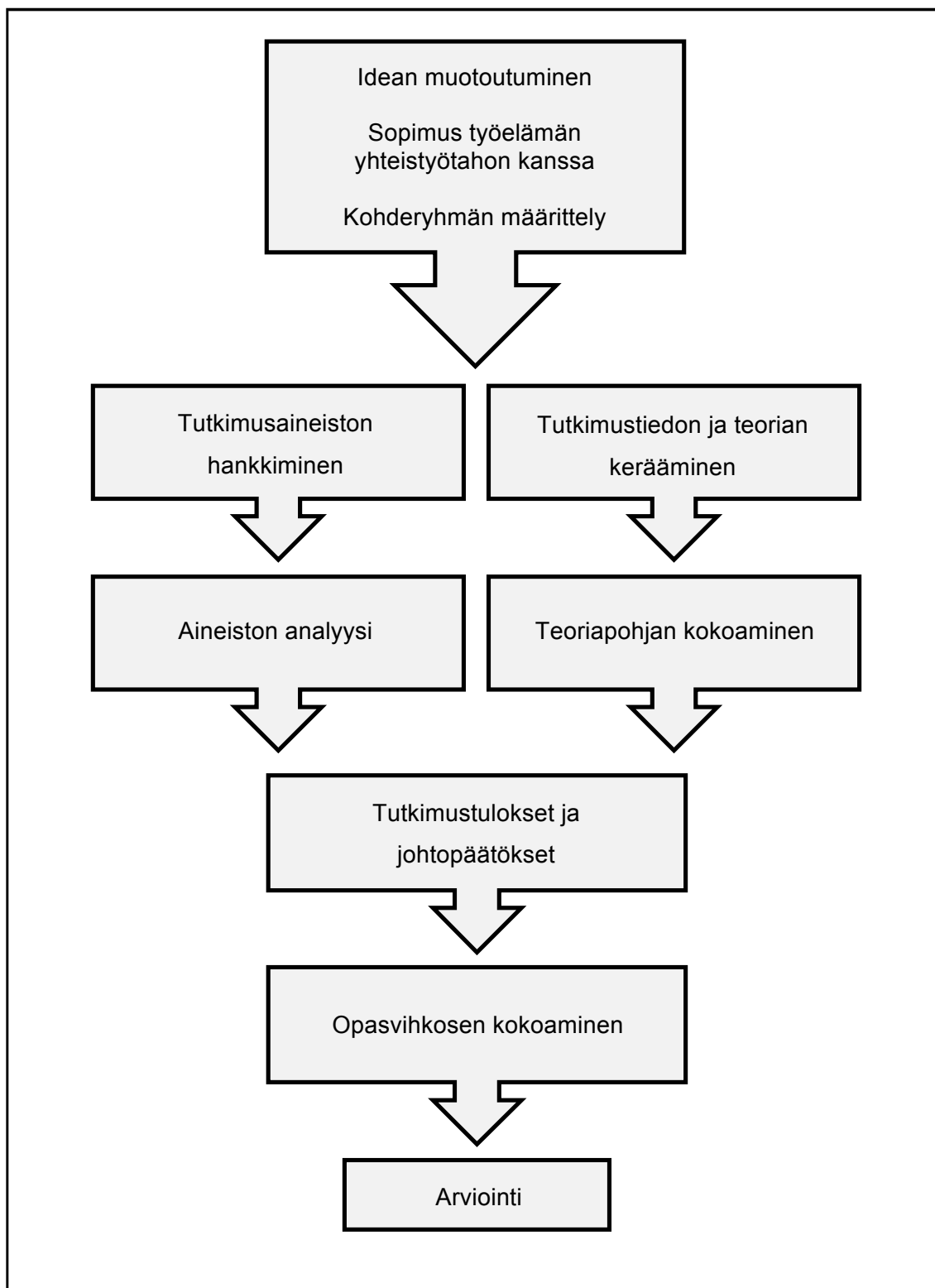
3.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia kaksikulttuuristen lasten vanhempien kasvatuksessaan kohtaamia haasteita, ja niiden pohjalta tuottaa materiaalia kaksikulttuurisen kasvatustyön tueksi. Materiaali käsittää Kaapatut Lapset ry:n julkaiseman opasvihkosen, jossa on tietoa, neuvoja ja vinkkejä kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisen tueksi. Vihkosessa keskitytään vanhempiin, joiden välillä on ristiriitoja, eikä toinen vanhemmista ole välttämättä lapsen elämässä liiemmin läsnä. Vanhemman suhde lapsen toisen vanhemman kulttuuriin voi olla myös entisen puolison käytöksen vuoksi negatiivisesti sävytynyttä.

Tuottamalla materiaali vanhempien toiveiden ja tarpeiden pohjalta, vihkosesta pyrittiin saamaan mahdollisimman hyödyllinen niin vanhemmille kuin työntekijöille, jotka työnsä puolesta ovat asian kanssa tekemisissä. Tällaisia työntekijöitä ovat muun muassa neuvoloiden, päiväkotien ja lastensuojelun henkilökunta, sekä esimerkiksi lastenvalvojat. Henkilökohtainen tavoitteeni oli, että tuotettava materiaali vastaisi laadultaan työelämätahon odotuksia sekä ammattilaistason laatuvaatimuksia.

Opinnäytetyöni toteutettiin yhdistämällä tutkimusta ja toiminnallisuutta. Koska produktion taustalla tulee käyttää tutkittua tietoa (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2010), opinnäytetyöhöni kuului olennaisena osana muun tutkitun tiedon käyttämisen lisäksi omakohtaisten kokemusten kerääminen kohderyhmältä. Kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemisesta, nimenomaan vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa, ei löytynyt juuri aiemmin tutkittua tietoa. Sen vuoksi opinnäytetyöni painottuu aiheen tutkimiseen. Koska päätavoitteenani oli tuottaa materiaalia, päädyin käyttämään sekundaariaineistoa, eli aineistoa, joka oli olemassa opinnäytetyöstäni huolimatta.

3.2 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Kuvio 1. Prosessikaavio

Tämä on tutkimuspainotteinen opinnäytetyö, johon on yhdistetty toiminnallisuutta. Prosessi alkoi työn suunnittelulla ja aiheen rajaamisella. Työelämätahon yhteistyösopimuksen solmimisen jälkeen aihe alkoi hahmottua lopulliseen muotoonsa. Myös päätös opinnäytetyön toteuttamisesta produktiona syntyi. Näkökulmaksi tuli kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukeminen vanhempien välisen ristiriitojen keskellä. Kohderyhmänä olivat pääasiassa Kaapatut Lapset ry:n yhteydenottajat ja jäsenet sekä mahdollisesti heidän kanssaan tekemisissä olevat viranomaiset.

Työ eteni tietopohjan kartuttamisella. Samanaikaisesti kuin hankin ennalta tutkittua tietoa aiheesta, valmistelin omaa tutkimustani muun muassa hankkimalla aineistoa. Kun aineisto oli hankittu, se piti analysoida. Oman aineistoni tueksi kokosin valmista teoriatietoa muista lähteistä. Tutkimustulosten kokoamisen jälkeen tein johtopäätökset siitä, mitä opasvihkosen tulisi sisältää, jotta se palvelisi parhaiten kohderyhmäänsä. Tämän jälkeen kokosin keräämäni teoriapohjaa hyödyntäen tietopaketin, jonka graafisen alan ammattilainen taittoi vihkoseks luoden sille samalla asianmukaisen ulkoasun. Lopuksi vihkosen sisältöä arvioivat itseni ja opinnäytetyötäni ohjaavien opettajien lisäksi Kaapatut Lapset ry:n toiminnanjohtaja sekä yhdistyksen puheenjohtaja.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuskysymyksiksi muodostui kolme pääkysymystä:

- Mitä tarpeita vanhemmat näkevät kaksikulttuurisilla lapsilla olevan verrattuna lapsiin, joiden vanhemmat ovat samasta kulttuurista?
- Mikä koetaan haasteelliseksi kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa?
- Minkälaista tukea vanhemmat toivovat kasvatustyönsä tueksi?

4.1 Tutkimusmenetelmät

Koska tarkoitukseni oli tutkia ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä, toteutin opinäytetyöni tutkimuksellisen osan laadullisin eli kvalitatiivisin sekä narratiivisin eli tarinallisin menetelmin. Näin sain mahdollisuuden päästä käsiksi tutkimukseni kannalta relevantteihin teemoihin jättäen samalla vastaajille liikkumatilaa rajoittamatta vastauksia liikaa. Kvalitatiivissa tutkimuksessa lähtökohtana ei ole valmiiden teorioiden tai hypoteesien testaaminen, vaan tarkoituksena on tarkastella aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. Pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja siten, että tutkijan sijaan tutkimuksen kohteet määrittävät, mikä on tärkeää. Tällaisia aineistoja voidaan hankkia muun muassa teema-haastatteluilla, havainnoimalla ja dokumenttien tai tekstien analyyseillä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tietoa hankitaan kokonaisvaltaisesti luonnollisissa tilanteissa ja kohderyhmä valitaan satunnaisotannan sijaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 165.)

Narratiivisuudella tarkoitetaan tutkimuksessa lähestymistapaa, jossa huomio kohdistetaan kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivisuuden käsitettä voidaan käyttää muun muassa tutkimusaineiston kuvaamiseen ja aineiston analyysitapoihin. Kuvailtaessa aineiston laatua narratiivisuudella tarkoitetaan suorasanaista kertomusmuotoista kielenkäyttöä eli kerrontaa, ja sen jatkokäsittely edellyttää aina tulkintaa. Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kiin-

nitetään yksilöiden tarinoidensa kautta antamille merkityksille. Tutkimuksen kohteilla on siis vähemmän rajoituksia verrattuna tutkimukseen, jossa tutkija ennalta määrittelee, mikä on merkittävää. Narratiivisella tutkimuksella ei pyritä objektiiviseen tai yleistettävään, vaan henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon, jolloin saadaan ihmisten äänet autenttisemmin kuuluviin. (Heikkinen 2007, 142–156.) Pyrittäessä todella ymmärtämään ihmisten asioille antamia merkityksiä, heidän tapaansa hahmottaa ja jäsentää asioita, aineistona käytettävän tekstin tulee olla ihmisten itsensä kirjoittamaa, ei valmiiksi määriteltyjä vastausvaihtoehtoja (Alasuutari 1999, 83). Edellä mainitut seikat huomioon ottaen Kaapatut Lapset ry:n kirjallisuusterapiasta saatu sekundääriaineisto oli ihanteellinen subjektiivisen eli omakohtaisen tiedon hankkimiseen.

Narratiivisessa eli kerronnallisessa terapiassa tarinoilla on keskeinen asema. Tarinat ovat peräkkäin, toisiinsa ketjuuntuneina ja tietyn juonen mukaan eteneviä tapahtumia, jotka uudelleen kerrottuina saavat uusia merkityksiä. Ihmisillä on tapana antaa asioille merkityksiä tulkitsemalla niitä eri tavoin. Tulkintojen avulla asioihin luodaan mielekkyyttä, tai toisaalta niitä voidaan siten myös etäännyttää itsestään. Elämäkokemuksen karttuessa tapahtumien merkitykset muuttuvat jatkuvasti. (Morgan 2004, 13.)

Jokaisella ihmisellä on tarinoita elämänsä eri osa-alueilta, kuten itsestään, kyvyistään, toiveistaan, työstään ja epäonnistumisistaan. Tarinat kuitenkin kehittyvät sen mukaan, miten ihminen yhdistelee asioita mielessään, ja minkälaisia merkityksiä tämä asioille antaa. Elämän tarinat koostuvat samanaikaisesti ja samoista tapahtumista voidaan kertoa myös erilaisia versioita. Tarinat eivät myöskään ole yksiselitteisiä ja sellaisenaan elämän monimuotoisuutta kuvaavia, vaan tulkinnan tulos. Uudet tapahtumat ja tulkinnat voivat muuttaa tarinan aivan toisenlaiseksi, positiivisesta kertomuksesta negatiiviseen tai toisin päin, ja lopulta vaikuttaa merkittävästi ihmisen elämään, ja vahvimmillaan tulla ihmisen elämän hallitsevaksi tarinaksi. Kulttuuriin sisältyvät uskomukset ja käytännöt vaikuttavat suuresti tulkintoihin, joita ihminen tekee elämäkokemuksistaan. Narratiivisen terapian avulla tutkitaan näitä tulkintoja ja merkityksiä, joita ihmiset antavat elämäänsä ja ihmissuhteitaan koskeville tarinoille. (Morgan 2004, 13–18.)

Narratiivisilla työtavoilla pyritään löytämään vaihtoehtoisia tarinoita, eli sellaisia, joiden mukaan ihmiset haluaisivat elää. Uusien merkitysten löytämisen avulla terapeutti auttaa ihmistä murtautumaan kohtaamansa ongelman kahleista. Samoin kuin vanhoista käsityksistä kiinni pitäminen ylläpitää ongelmaa, vaihtoehtoiset tarinat voivat luoda uusia elämisen mahdollisuuksia vähentämällä ongelmien vaikutusta. Vaihtoehtoisten tarinoiden rakentamisen lisäksi näitä pyritään kuvaamaan mahdollisimman rikkaasti ja yksityiskohtaisesti. Tällä pyritään pääsemään irti ongelmallisten tarinoiden vaikutuksesta. (Morgan 2004, 22–23.)

4.2 Aineisto

Opasvihkosen pohjana käytettävä aineisto kerättiin toukokuussa 2011 vapaaehtoisilta Kaapatut Lapset ry:n jäseniltä. Yhdistyksessä alkoi syksyllä 2010 koulutetun henkilön vetämä kirjallisuusterapia, johon kuului noin puolen vuoden aikana yhteensä viisi kirjoitustehtävää. Tehtävät kirjoitettiin ennalta annetun aiheen pohjalta. Viimeisen eli viidennen tehtävän kirjallisuusterapian ohjaaja muotoili kolmen tutkimuskysymyksen pohjalta lisäten omia tarkentavia kysymyksiään helpottamaan kirjoitustyötä.

Kaapatut Lapset ry:n kirjallisuusterapiaan osallistui kymmenen naista, jotka olivat kokeneet lapsensa kaappauksen tai sen uhkaa. Prosessi alkoi lokakuussa 2010 viikonlopun mittaisella lähijaksolla, jossa kirjallisuusterapiaan osallistujat ja ohjaaja tutustuivat toisiinsa. Lähijakson jälkeen osallistuvat saivat kirjoitustehtäviä noin kuukauden välein, jonka jälkeen muilla osallistujilla oli mahdollisuus kommentoida toistensa kirjoituksia internetin suljetussa verkkoympäristössä. Myös kirjallisuusterapian ohjaaja kommentoi jokaisen tekstejä. Luottamuksen säilyttämiseksi ainoastaan kirjallisuusterapian osallistujilla ja ohjaajalla oli pääsy verkkoympäristöön. Keskustelupalsta oli muulloinkin osallistujien käytössä, eikä aiheiden tarvinnut liittyä annettuihin kirjoitustehtäviin.

Kaapatut Lapset ry:n järjestämään kirjallisuusterapiaan osallistuminen ei edel-

lyttänyt kirjallista lahjakkuutta. Osallistujilta edellytettiin ainoastaan kiinnostusta kirjoittamiseen ja valmiuksia käsitellä lapsensa menettämistä, lapsensa menettämisen pelkoa, ja vaikeaan ihmissuhteeseen liittyviä asioita kirjallisuusterapeutisin ja muiden luovien menetelmien keinoin. Pääpaino oli terapeuttisessa kirjoittamisessa, eikä esimerkiksi kieliopillisiin seikkoihin tai tekstin laadukkuuteen kiinnitetty huomiota. Kirjallisuusterapia päätettiin yhteisellä viikonlopun kestäväällä lähijaksolla kesäkuussa 2011, kun kaikki viisi kirjoitustehtävää oli suoritettu. Viimeinen eli viides tehtävänanto muotoiltiin niin, että sen tuotoksista sain vastaukset tutkimuskysymyksiini. Luottamuksellisuuden vuoksi en ulkopuolisena päässyt verkkoalustalle lukemaan tekstejä, mutta kirjallisuusterapiian vetäjä lähetti suostumuksensa antaneiden osallistujien tekstit käyttööni.

Kirjallisen aineiston hyödyt esimerkiksi haastatteluin kerättyyn aineistoon nähden liittyvät aineiston laatuun. Kun haastattelutilanteessa haastateltavalla ei ole välttämättä kovinkaan paljon aikaa pohtia kysymyksiä, kirjallisuusterapiasta saadut vastaukset ovat sen sijaan tarkkaan, jopa viikkoja työstettyjä ja todennäköisesti perusteellisesti pohdittuja. Haastattelutilanteessa saatuihin vastauksiin saattaa myös vaikuttaa paljon se, miten haastateltavat kokevat haastattelutilanteen (Eskola & Suoranta 1998, 94). Omaa kirjallista tuotostaan jokainen vastaaja voi rakentaa omassa rauhassaan silloin, kun siihen on itselleen paras tilaisuus. Valmis teksti on myös helposti hyödynnettävissä, ja koska opinnäytetyöni merkittävin osa oli aineiston pohjalta tehty tuotos, ei ollut järkevää käyttää aikaa aineiston keräämiseen ja litteroimiseen. Etuna on myös osallistujien oletettava korkea motivaatio aiheen pohtimiseen, koska osallistuessaan ryhmään heiltä on edellytetty sitoutumista koko prosessin kestävään työskentelyyn.

Kirjoitusten käyttämisellä sekä kirjallisuusterapiassa että opinnäytetyöni aineistona saavutettiin hyötyä monelta kannalta. Oman elämänsä pohdinnan avulla ihminen rakentaa minuuttaan tarinoiden kerronnan ollessa väylä persoonalliseen kasvuun. Koko ihmisen elämän voidaan katsoa rakentuvan sen mukaan, minkälaisia tarinoita hän itsestään kertoo. Pohtimalla elämäänsä, ja kertomalla tarinoitaan uudestaan, hän voi rakentaa uusia tarinoita uusine näkökulmineen ja alkaa lopulta elää uuden tarinan mukaan. (Syrjälä 2001, 204.) Kirjallisuusterapi-

aan osallistuneilla oli siis mahdollisuus työstää kokemuksiaan ja saada uusia näkökulmia ammattilaisen ohjaamana saaden samalla myös erittäin tärkeää tukea vertaisuudesta. Lisäksi kirjoituksien avulla saatiin tutkimustuloksia, joita hyödyntämällä oli mahdollista tehdä asiakkaiden tarpeiden mukainen opasvihkonen Kaapatut Lapset ry:n käyttöön, mistä luonnollisesti hyötyvät niin kirjallisuusterapiaan osallistuneet kuin muutkin yhdistyksen yhteydenottajat.

Kysyin kaikilta kymmeneltä kirjallisuusterapiaan osallistuneilta kirjallisen luvan käyttää heidän viimeisen tehtävän kirjoituksiaan opinnäytetyössäni. Kuusi osallistujaa antoi kirjallisen suostumuksensa käyttää tekstejään. Neljä heistä tapasin henkilökohtaisesti ja kahdelta sain suostumuksen postitse. Yhteensä kaksikulttuuristen lasten vanhempien kirjoittamaa materiaalia kertyi 25 sivua. Kaikkien tapausten taustalla oli lapsikaappaus, sen uhkaa, vaikeita huoltokiistoja tai kaikkia edellisiä. Kirjoittajien entiset puoliset edustivat eri kulttuuria kirjoittajien kanssa, mutta olivat keskenään vaihtelevasti eri kulttuureista ja uskontokunnista. Entisiä puolisoita oli kolmesta eri maanosasta. Yhteistä kaikille kirjoittajille oli päättynyt kaksikulttuurisen parisuhde, josta oli yksi tai useampia lapsia.

Kaikki kirjallisuusterapiaan osallistuneet olivat naisia. Aineistoni kirjoittajiksi valikoitui vain syntyperäisiä suomalaisia naisia, joista suurin osa oli lastensa lähihuoltajia. Pohdin aiheuttaako aineiston homogeenisuus vääristymää tutkimustuloksissa, sillä onhan yhdistykseen yhteyttä ottavissa vanhemmissa yhtäläisiä isä kuin äitejäkin (Kaapatut Lapset ry 2010). Kenties aineiston voidaankin katsoa kertovan nimenomaan suomalaisten äitien kokemuksista. Yksipuolisen sukupuolijakauman hyvänä puolena voidaan kuitenkin ajatella olevan erot naisten ja miesten omaelämäkertomuksissa. Naisten kertomien tarinoiden on huomattu olevan kerronnaltaan rikkaampia, henkilökohtaisempia, yksityiskohtaisempia ja monipuolisempia siinä missä miesten tarinoissa keskitytään enemmän merkittäviin tapahtumiin ja mieheen itseensä muiden henkilöiden ja yksityiskohtien jäädessä pienempään rooliin. (Eskola & Suoranta 1998, 124–125.)

4.3 Aineiston analyysi

Käytin aineistoni analyysiin teemoittelua. Aineiston analyysin tarkoitus on löytää aineistosta tutkimusongelman kannalta merkittävät asiat. Teemoittelu on hyödyllinen tapa saada tekstimuotoisesta aineistosta eriteltyä vastaukset käsillä oleviin kysymyksiin. Analyysissa lähdetään liikkeelle aineiston järjestämisestä, joka voidaan tehdä joko aineisto- tai teorialähtöisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 151–153, 180.) Aloitin aineistoni analyysin aineistolähtöisesti lukemalla tekstejä useaan kertaan lävitse keräten samalla kirjoituksissa toistuvia teemoja omien otsikoidensa alle. Tällaista lähestymistapaa ohjaavat aina vähän myös tutkijan omat ennakkokäsitykset (Eskola & Suoranta 1998, 157), minkä pyrin koko ajan tiedostamaan välttääkseni virheelliset tulkinnat.

Seuraavaksi jaottelin aineiston tutkimuskysymysteni mukaan. Alleviivasin teksteistä kutakin tutkimuskysymystä käsitteleviä kohtia, jotka sitten kokosin kunkin tutkimuskysymyksen alle. Omalla tulkinnalla oli tässä vaiheessa suuri merkitys, ja koin hyödyllisenä ammatillisen suhteeni osaan kirjoittajista, sillä se kenties auttoi tulkitsemaan tekstejä oikein. Toisaalta uhkana oli myös liiallinen tulkitseminen, jota välttääkseni pyrin tulkitsemaan tekstejä ainoastaan kirjoitusten perusteella jättämällä tiedossani olevat taustatekijät huomioimatta.

Analyysin toisessa vaiheessa, kun olin järjestänyt aineistoni kunkin tutkimuskysymyksen alle, jatkoin jaottelua vielä eteenpäin. Tässä vaiheessa ryhmittelin ja tiivistin kunkin tutkimuskysymyksen alaiset vastaukset omiksi teemoikseen. Lisäksi keräsin omaksi ryhmäkseen muut mielenkiintoiset havainnot.

Tutkimuksen laadusta riippuen kvalitatiivista aineistoa on mahdollista analysoida kahdesta eri näkökulmasta. Toinen lähtökohta on suhtautua aineistoon siten, että se on vääristelemätöntä totuudenkaltaista tietoa, vaikkakin se on tuotettu ihmisten itsensä kertomana. Toisaalta aineisto voidaan myös nähdä tiettyä tarkoitusta varten tietyllä tavalla järjestetyksi. (Eskola & Suoranta 1998, 142.)

Tutkimustulokseni eivät ole yleistettävissä. Kirjallisuusterapiasta saadut kirjojoi-

tukset kuvaavat lähinnä kaksikulttuurisia lapsia kasvattavien suomalaisten äitien kokemuksia. Kohderyhmä ei millään muotoa edusta kaikkien kaksikulttuuristen lasten vanhempia, joita Suomesta löytyy merkittävä määrä. Tämän opinnäytetyön kannalta oli olennaista tutkia niitä pääsääntöisesti yksin lapsiaan kasvattavia vanhempia, jotka ovat kohdanneet haasteita kasvatustehtävässään. Aineiston rajautuminen suomalaisiin äiteihin oli sattumaa. Yhtä lailla aineistoksi olisi voinut päätyä maahanmuuttajaäitejä tai -isiä, jolloin vastaukset olisivat saattaneet olla aivan toisenlaisia.

4.4 Tutkimusprosessin arviointia

Ennen aineiston keräämistä pohdin seuraavia eettisiä kysymyksiä. Koska kirjallisuusterapian aineiston käyttö edellytti osallistujien lupaa, pohdin, tulisiko lupa pyytää ennen kuin he vastaavat aihetta koskevaan tehtävään vai vasta sen jälkeen. Epäilin kirjoitusten lopputulokseen vaikuttavan, että kirjoittaja tietää sen päätyvän opinnäytetyön osaksi. Toisaalta arvelin aiheen pohdinnan saattavan olla perusteellisempaa, jos osallistuvat tietävät, että aihetta on tarkoitus hyödyntää jälkeinpäin tuotoksella, josta he itsekin mahdollisesti hyötyvät. Mietin myös, että tieto aineiston käytöstä jossain muualla kuin suljetussa verkkoympäristössä tai siitä että joku muukin lukee sen, saattaa tuottaa kirjoituksiin tahatonta tai tahallista sensurointia.

Päädyin kysymään kirjallisuusterapiaan osallistuvien luvat heidän tekstiensä käyttämiseen ennen kirjoitustehtävän antamista. Terapeuttinen kirjoittaminen oli kuitenkin osallistujien kannalta prosessin ensisijainen tarkoitus, ei opinnäytetyön aineiston tuottaminen. Sen vuoksi tehtävänannossa korostettiin mahdollisuutta kieltäytyä tekstin luovuttamisesta vielä kirjoittamisen jälkeen. Onnekseni sain kuitenkin kaikkien kuuden lupansa antaneen tekstit tutkimuskäyttöön, sekä viideltä luvan lainata tekstiään työssäni. Vaikka suurin osa oli antanut luvan lainata kirjoituksiaan tässä työssä, päädyin heidän yksityisyytensä suojelemiseksi poistamaan lainauksista ne osat, joista kirjoittajat voitaisiin tunnistaa. Koska yhdistyksessä aktiivisesti toimivia henkilöitä on suhteellisen pieni määrä, esimer-

kiksi kansallisuuksiin tai uskontoihin viittaaminen paljastaisi kirjoittajien henkilöllisyydet. Näiden kohtien poistaminen ei sen sijaan vähennä lainauksien arvoa, eivätkä ne toisaalta ole merkittäviä tutkimuksen kannalta.

Erityistä pohdintaa aiheutti se, miten kertoa aineistoksi päätyneiden vanhempien taustasta. Tutkimustulosten kannalta lukijan olisi olennaista tietää jonkin verran kirjoittajien taustasta, mutta salassapidon ja tunnustettavuuden vuoksi ei käytännössä kuitenkaan ollut mahdollista kertoa juuri mitään. Jälkeenpäin ajatellen olisi kenties ollut syytä pyytää osallistujilta jotain taustatietoja tai lupa hyödyntää järjestösihteerinä saamiani taustatietoja. Ainoastaan kirjoitusten perusteella saatuja tietoja käytettäessä ongelmaksi muodostui se, että eri kirjoituksista ilmeni eri asioita liittyen esimerkiksi entisen puolison kotimaahan tai uskontoon.

Tähän työhön valikoitui pääasiassa suomalaisia vanhempia, joiden luona lapset olivat asuneet hyvin pienestä pitäen. Näin ollen oli luonnollista, että lapset olivat omaksuneet vahvimmin suomen kielen. Kuten myös Bratter ja Heard (2009) tutkimuksessaan toteavat, lapsen identiteetti määrittyy usein sen mukaan, kumpi on perheen pää, äiti vai isä. Huomioon on otettava myös se, että kirjoituksensa käyttööni ovat saattaneet antaa juuri sellaiset vanhemmat, jotka pitävät kaksikulttuurisuutta rikkautena kaikesta ikävästä tapahtuneesta huolimatta. On myös selvää, että valitakseen puolison ja lastensa vanhemman toisesta kulttuurista, henkilön on oltava melko avoin muille kulttuureille ja tavoille.

Koska tein opinnäytetyötäni yksin, luonnollisesti myös analysoin tutkimustuloksia yksin. Koska tutkijan omat ennakkokäsitykset vaikuttavat aineistosta tehtäviin johtopäätöksiin (Eskola & Suoranta 1998, 157), olisi ollut mielenkiintoista tietää, miten joku toinen olisi tulkinnut samaa aineistoa. Oman kaksikulttuurisen taustani vuoksi saatan nähdä asiat eri lailla, kuin täysin yksikulttuurisessa ympäristössä kasvanut henkilö. Tutkimustulosten analysointi olikin opinnäytetyössä vaihe, jossa parityöskentelystä olisi jälkeenpäin ajatellen kenties ollut hyötyä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Analysoidessani aineistoani jaottelin saamani kirjallisuusterapian vastaukset ensin kolmen tutkimuskysymyksen mukaan. Tämän jälkeen jaoin eri tutkimuskysymysten alta löytyvät vastaukset kirjoituksissa esiintyvien teemojen mukaan. Käsittelen näitä teemoja seuraavaksi tutkimuskysymysten mukaan jaoteltuina.

Vaikka sainkin lähes kaikilta kirjoittajilta kirjallisen luvan lainata heidän tekstijään, yksityisyyden suojelemiseksi olen poistanut lainauksista esimerkiksi kansallisuutta ja uskontoa koskevia kohtia, joiden perusteella kirjoittajat voitaisiin tunnistaa. Muuttamani kohdat ovat tekstissä hakasuluissa.

5.1 Kaksikulttuuristen lasten tarpeet

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, mitä tarpeita vanhemmat näkevät kaksikulttuurisilla lapsilla olevan verrattuna lapsiin, joiden vanhemmat ovat samasta kulttuurista. Merkittävimmiä teemoiksi muodostuivat kielitaidon tärkeys, lapsen erilainen ulkonäkö ja hyvän itsetunnon kehittyminen sekä vertaisuus ja yhteys muualla asuviin sukulaisiin.

5.1.1 Kielitaito

Lähes jokaisesta kirjoituksesta kävi ilmi vanhempien näkemys kielitaidon tärkeydestä. Vanhemmat kokivat erittäin merkittävänä sen, että lapsi oppii kummankin vanhempansa kielen, sillä se nähtiin luonnolliseksi väyläksi eri kulttuurien omaksumiseen.

Kieli on kulttuurin tärkein väline. Jos lapsi osaa kieltä, hän oppii siinä samalla huomaamattaan kulttuurista monenlaisia asioita.

Vanhemmat kokivat harmillisena sen, että toinen vanhempi ei välttämättä ollut kiinnostunut puhumaan omaa äidinkieltään lapselleen. Useiden vastaajien lapsilla oli huoltokiistojen, lapsikaappauksen tai sen uhan takia etäiset välit toiseen

vanhempaansa, joten vanhemmat kokivat, että toisen vanhemman kielen heikko osaaminen tai kielitaidon puute heikensi edelleen merkittävästi lapsen ja toisen vanhemman suhdetta.

Yritin kovasti puhua sen puolesta, että hän käyttäisi omaa äidinkieltään pojan kanssa. yritin selittää kuinka poikakin oppisi sen muun oppimisen ohella, mutta kun ei käynyt. Isä halusi, että poika oppisi ensin yhden kielen, jonka jälkeen hänen mielestään olisi valmis oppimaan toisenkin kielen. Nykypäivänäkään heillä ei ole yhteistä kieltä, mikä aiheuttaa paljon hankaluuksia

Myös se, että lapsen yhteydet kaukana asuviin sukulaisiin olivat katkenneet kielitaidon puutteen vuoksi, koettiin harmillisena. Ne vanhemmat, joiden lapset kaappausuhasta tai muista ristiriidoista huolimatta pystyivät tapaamaan kaukana asuvia sukulaisiaan, pitivät tätä mahdollisuutta erittäin tärkeänä lapsen identiteetille.

Lapsi on vierailut isänsä kotimaassa, jolloin hänellä on ollut mahdollisuus tutustua ja elää tätä toista kulttuuria, mutta viimeisen keran hän oli kaksi vuotias, kun matkusti isänsä kotimaahan. Joten hän on valitettavasti unohtanut aikalailta kaiken sekä kielen, että kokemansa ja sukulaiset [isänsä kotimaassa].

5.1.2 Lapsen erilainen ulkonäkö ja itsetunnon kehittyminen

Useassa kirjoituksessa pohdittiin lapsen valtaväestöstä poikkeavaa ulkonäköä, hyvän itsetunnon ja identiteetin kehittymistä. Tärkeänä nähtiin, että lapsi kokee olevansa hyväksytty sellaisena, kuin hän on. Varsinaista rasismia eivät lapset kirjoitusten mukaan olleet juurikaan kokeneet.

Tämä tuli monesti todistettua todeksi kun varoen kyselin päiväkodista ja koulusta, eivät kai lapseni ole joutuneet rassististen juttujen kohteeksi. Aina vastaus on ollut hämmästynt: ”eihän kukaan edes huomaa että hän on erivärinen!”.

Sen sijaan vanhemmat kirjoittivat lastensa miettivän paljon identiteetti- ja kansallisuuskysymyksiä, ja näkivät tarpeellisena keskustella lastensa kanssa näistä kysymyksistä. Lapsen itsetunnon kannalta merkittävinä tekijöinä vanhemmat kokivat lapsen kummankin kulttuurin arvostamisen ja hyväksymisen niin vanhempien kuin ympäröivän yhteiskunnankin osalta.

Jossain vaiheessa lapsi, joka ulkonäöltään poikkeaa ympäristöstään tai toisen vanhemman suvusta, alkaa pohtia rotukysymystä. Tärkeintä tässä on tukea häntä yksilönä, kehua että sinä olet ihan sinuna itsenäsi kaunis, ihana ja rakas.

5.1.3 Vertaisuus ja yhteys sukulaisiin

Vanhemmat kokivat merkittävänä, että lapsella on edes jonkinlainen suhde kaukana asuviin sukulaisiin.

Kaikesta mahdollisesta muusta toiseen kulttuuriin tutustumisen eteen tehdystä työstä huolimatta, parhaimpaan "tulokseen" pääsee jos kulttuurin saa luonnollista tietä ihan tavallisessa vuorovaikutuksessa oman sukunsa tai vanhempansa kanssa.

Myös yhteyksillä muihin lapsen toisen kulttuurin edustajiin nähtiin olevan suuri merkitys lapselle. Tällaisia yhteyksiä saattoi muodostua sattumalta, ja ne olivat olleet lapselle vähintään yhtä mieluisia, kuin tarkoituksella järjestetyt kohtaamiset.

Hyvän mielen lapseni sai siitä että löysi [isänsä kulttuurin edustajien] ruokakojun josta sitten päätyi ostamaan leipää. Samalla hän kysyi myyjältä että onko tämä [kyseisestä kulttuurista] ja kertoi itsinkin olevansa. Poikani on myös ollut tyytyväinen kun olemme käyneet pizzerioissa joissa omistajina tai myyjinä on ollut [saman kulttuurin edustaja]. Yleensä sieltä on saanut aina jotain kaupanpäälle kuten pillimehun.

Kirjallisuusterapiaan osallistuneiden vanhempien lapsilla on erityispiirteenä elämässään vanhempien väliset ristiriidat. Vanhemmat kokivat merkittävänä Kaapatut Lapset ry:n toiminnan, jota kautta lapset ovat päässeet näkemään, etteivät ole yksin asiansa kanssa.

Matkustaminen ja erilaisten ihmisten kohtaaminen on rikastuttanut elämäämme ja myös se, että esim. Kaapatut Lapset ry:n toiminnassa lapsi on saanut kavereita, jotka elävät kaappausuhan alaisuudessa, joten hän kokee ettei ole yksin asian kanssa.

5.1.4 Muita havaintoja

Kaksikulttuuristen lasten tarpeista kirjoittaessaan vanhemmat toivat esiin myös lapsen tarpeen saada asiamukaista tietoa häntä jollakin tapaa koskettavista eri kulttuureista. Tämä nähtiin yhtenä tapana lapselle saada positiivista tukea identiteetilleen.

Toivon myös että hänen suhteensa eri kulttuureihin kehitty realistiseksi ja että hän ymmärtää että kaikki asiat ovat jatkuvassa hitaassa muutoksessa. Eikä kulttuuri tai syntyperä pelkästään määritä tulevaisuutta jos ei anna sen määrittää.

Mielenkiintoinen havainto oli, että jotkut vanhemmat eivät kokeneet kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisen eroavan yksikulttuurisen lapsen kasvattamisesta. Lasta saatettiin myös pitää yksikulttuurisena sen seurauksena, ettei toinen vanhempi ollut ollut kiinnostunut tarjoamaan lapselle juuri mitään omasta kulttuuristaan. Eräässä kirjoituksessa todettiin myös, että kaksikulttuuriselle lapselle oli ollut helpompi opettaa erilaisten ihmisten samanarvoisuutta kuin saman äidin yksikulttuuriselle lapselle.

Helpompi minun on ollut ”mulattilapsilleni” opettaa että jokainen on, ihonväristä välittämättä, samanarvoinen, kuin saada heidän täys[suomalainen] pikkusiskonsa ymmärtämään että päiväkodin mustaihoiset somalilapset jotka eivät edes puhu kunnolla suomea, ovat samanlaisia ihmisiä kuin hänkin.

5.2 Haasteet kaksikulttuurisen lapsen kasvatuksessa

Toisessa tutkimuskysymyksessäni pyrin kartoittamaan, mikä koetaan haasteelliseksi kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa tilanteessa, jossa vanhempien välillä on ristiriitoja. Merkittävämpänä ongelmana pidettiin sitä, ettei toinen vanhempi ole itse motivoitunut siirtämään omaa kieltään ja kulttuuriaan lapselle. Vanhemmat kokivat haastavana myös lapsen asioihin liittyvien päätösten tekemisen yksin ilman ympäristön tukea. Kirjoituksissa käsiteltiin paljon myös vanhempien välillä olevia erilaisia kasvatusnäkemymiä ja yhteistyön toimimattomuutta. Ne käsittelivät lähinnä aikaa, jolloin vanhemmat olivat olleet vielä yhdessä, joten en käsittele niitä tässä, sillä niissä ei varsinaisesti ole kyse kaksikulttuurisen kasvatuksen haasteista, vaan haasteista, joita kahden eri kulttuurin

yhteen sovittaminen aiheuttaa.

Lähes kaikissa kirjoituksissa merkittävimpana kaksikulttuurisen kasvatuksen haasteena pidettiin sitä, ettei lapsen toinen vanhempi ollut kiinnostunut tukemaan kaksikulttuurista kasvatusta omalta osaltaan, esimerkiksi puhumalla omaa kieltään lapselle, tai siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapselle. Vanhemmat kokivat vahvasti, että on kunkin vanhemman tehtävä opettaa oma kulttuurinsa lapselleen ja että toisen vanhemman on mahdotonta tehdä sitä toisen puolesta.

Olen ajautunut ajattelemaan, että lapseni on kuitenkin lähinnä yksikulttuurinen, koska hän kasvaa Suomessa ja isänsä ei ole katsonut aiheelliseksi tarjota lapsellemme paljoakaan omasta kulttuuristaan. Minä en kaksikulttuurisuutta pysty ylläpitämään ja kaksikulttuurista lapsestani ei saa vain sillä perusteella, että isä on sattunut synty-
mään ja kasvamaan toisessa kulttuuriympäristössä.

Yhdessä tapauksessa toisen vanhemman maahanmuuttajataustasta ei saanut puhua lapselle, ja se oli jopa salattu alkuun myös asiasta kirjoittaneelta vanhemmalta. Entinen puoliso itse oli ilmeisesti syntynyt Suomessa, joten häntä saattoi pitää täysin suomalaisena, eikä maahanmuuttajatausta tullut heti esiin. Pääsääntöisesti vanhempien kasvatuksellinen ongelma oli kuitenkin se, ettei toinen vanhempi ilmeisesti kokenut oman kielensä ja kulttuurinsa opettamista lapselle tärkeäksi, tai että tämä ajatteli lapselle olevan parempi oppia ensin kunnolla yksi kieli ja vasta sitten toinen. Toinen vanhempi saattoi myös tehdä tyhjäksi toisen vanhemman pyrkimykset tasapuolisen kulttuurikasvatuksen suhteen korostamalla oman kulttuurinsa erinomaisuutta toisen vanhemman kulttuurin kustannuksella. Tämä näkyi esimerkiksi lapsen palattua toisen vanhemman kotimaasta. Lapsi toi tällöin hanakasti esiin tyypillisiä ennakkoluuloja suomalaisesta kulttuurista, joita tämä ei aiemmin ollut ottanut esiin.

5.3 Tukea kasvatustyön tueksi

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla halusin selvittää, minkälaista tukea vanhemmat toivoivat kaksikulttuurisen kasvatustyönsä tueksi. Kirjoituksista erot-

tui kolme pääteemaa, jotka olivat tukea ja tietoa kielen tärkeydestä, tukea kasvatusvalintoihin ja uskonnollisiin kysymyksiin sekä vertaisuus.

Kirjoituksista kävi ilmi, että vanhemmat toivoivat asianmukaista tietoa kielivalintojen tekemisen tueksi, sillä usein maahanmuuttajavanhempi ei välttämättä arvostanut tarpeeksi omaa kieltään opettaakseen tätä lapselle, tai tällä oli vääriä uskomuksia esimerkiksi kaksikieliseksi kasvamisesta. Osa vanhemmista oli suunnitellut laittavansa tai laittanut lapsensa toisen vanhemman kielen opetuksen pariin.

Johtuen yhteishuoltajuuden toimimattomuudesta tai yksinhuoltajuudesta, monet vanhemmat olivat joutuneet tekemään yksin lasta koskevia päiväkotiin, koulu-ruokavalioon, uskontokasvatukseen ja kielivalintoihin liittyviä ratkaisuja. Ratkaisujen tekeminen ilman toista vanhempaa koettiin toisinaan raskaana. Asianmukaista tietoa kaivattiin muun muassa ympärileikkauksesta. Hankaliin tilanteisiin, kuten lapsikaappausuhkaan viranomaisilta saatu tuki koettiin erittäin hyväksi ja voimaannuttavaksi. Samalla huolta aiheuttivat kuitenkin toimimattoman yhteishuoltajuuden seuraukset tulevaisuudessa.

Välillä tosin murrosikä pelottaa, että mitä se voi tuoda tullessaan, jos vanhempien välit eivät ole kunnossa. Lapsi saattaa käyttää tilannetta hyväksi ja jos toinen ei aseta rajoja haluta muuttaa toisen vanhemman luokse.

Myös uskonnolliset kysymykset herättivät pohdintaa sekä aiheesta kirjoittaneissa vanhemmissa että heidän kaksikulttuurisissa lapsissaan. Lapset saattoivat kysellä toisen vanhemman uskontoon liittyviä kysymyksiä toiselta vanhemmaltaan, mutta koska vanhemmat itse eivät välttämättä edustaneet tätä uskontoa, kysymyksiin vastaaminen koettiin vaikeana.

Joskus isänsä on rukoillut myös kotona ja pojasta se on ollut kivaa. Joskus hän menee siihen viereen ja matkii, toisinaan taas hyppää selkään. Nyt vähän vanhempana hän on nähnyt muutaman kerran pitkän tauon jälkeen isänsä rukoilevan, jonka jälkeen hän on vähän ihmetellyt, että mitä [isä] tekee pyyhkeen kanssa lattialla. Yritin kertoa rukoilemisesta, mutta se on todella vaikea asia kertoa 5-vuotiaalle ja aiheutti melkoisen paljon lisäkysymyksiä.

Joissakin kirjoituksissa toivottiin enemmän yleistä uskonnonopetusta kouluissa

ja päiväkodissa, jotta lapset saisivat monipuolisesti tietoa eri uskonnoista. Jos lapsen vanhemmat edustavat eri uskontoja, koulussa saatava oman uskonnon opetus saattaa vastata ainoastaan osittain lapsen tarpeisiin.

Kieltämättä nyt kun poika on kasvanut kouluikänsä, uskonnolliset asiat eivät olekaan niin yksinkertaisia. Hän kyselee myös enemmän eri uskontoihin liittyviä kysymyksiä. Toivoisin että lasten isä [uskontonsa edustajana] itsekin, puhuisi enemmän [uskonnostaan] lapsilleen.

Vertaisuus mainittiin tärkeänä voimavarana useassa kirjoituksessa. Kaapatut Lapset ry:n toiminta koettiin tärkeänä ja hyödyllisenä sekä vanhemman ja lapsen väliselle suhteelle että lasten saamien vertaiskokemusten vuoksi. Myös lapsen toista kulttuuria edustavat ihmiset koettiin tärkeäksi kaksikulttuurisen kasvatustehtävän tukena, joko ystävinä tai satunnaisina tuttuina, ja tällaisia ihmisiä toivottiin lisää lapsen ympärille.

Me olemme välillä mutta harvaksikin tavanneet muita saman lähtökulttuurin omaavia kuin lapsen isä on, mutta myös tässä suurin hyöty on kai se, että lapsi näkee minun hyväksyvän hänen ja isänsä yhden kulttuurisen puolen ja sen että tulen heidän kanssaan toimeen.

6 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni tuli ilmi, että kaksikulttuuriset lapset pohtivat paljon omaa identiteettiään ja omaa erilaisuuttaan suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Kuten Arnberg (1989, 16) toteaa, kaksikulttuurisen identiteetin tulisi kehittyä ennen murrosikää, jotta lapsi välttyisi sisäisiltä ristiriidoilta. Myönteisen kaksikulttuurisen ja -kielisen identiteetin rakentumiseen pitäisikin kiinnittää huomiota jo lapsuudessa ja kouluiässä, jotta voitaisiin välttyä siltä, mitä eräs tutkimukseni vanhempi pelkäsi, eli että lapsi alkaa murrosiässä kapinoida ja valitsee toisen vanhempansa ja kulttuurinsa. Lapsella tulisi siis olla riittävästi tietoa sekä myönteinen ja totuudenmukainen käsitys kummastakin kulttuuristaan, jotta hän voi samastua kumpaankin itselleen merkittävään ryhmään ilman painetta jommankumman valitsemisesta.

Jos kaksikulttuurinen lapsi jää ilman tarvitsemaansa tukea, seuraukset voivat kohdistua lapsen terveyteen. Positiivinen minäkäsitys ja eheä identiteetti ovat edellytyksenä yksilön psyykkiselle tasapainolle. Kaksikulttuuristen lasten vaikeudet määritellä identiteettiään, syrjäntäkokemukset, sekä isän puolelta saamatta jäänyt tuki ja ymmärrys saattavat johtaa stressiperäisiin sairauksiin. (Talib 2002 & Liebkind 2006.) Ei ole siis ollenkaan samantekevää, pitävätkö kaksikulttuurisen lapsen vanhemmat tätä yksi- vai kaksikulttuurisena.

Kaksikulttuurista lasta kasvattavat vanhemmat saattavat ajatella, että heidän lapsensa on ensisijaisesti yksikulttuurinen toisen vanhemman laiminlyödessä kieli- ja kulttuurikasvatuksen. Kuitenkin he näkevät, että lapsen kannalta erittäin tärkeää olisi oppia kummankin vanhemman äidinkieli. Yhteinen kielitaito kummankin vanhemman kanssa mahdollistaa ensinnäkin toimivan vuorovaikutussuhteen kumpaankin vanhempaan ja toisekseen sukulaisiin, jotka saattavat asua kaukana aivan erilaisessa kulttuuriympäristössä. Kieli toimii ikään kuin avaimena erilaisen kulttuurin ymmärtämiseen, joka ilman yhteistä kieltä jäisi vain pinnalliseksi. Samaan tulokseen kielen tärkeydestä on päätynyt myös Tuomi-Nikula (1997, 282).

Merkittävin haaste kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa oli tutkimukseni vanhempien kokemuksen mukaan se, ettei lapsen toinen vanhempi kokenut tärkeäksi siirtää omaa kieli- ja kulttuuriperintöään lapselle. Tilanteessa, jossa vanhempien välinen kasvatusyhteistyö ei toimi vanhemman voi olla mahdotonta yrittää vaikuttaa toisen vanhemman motivaatioon koskien kieli- ja kulttuurikasvatusta. Tällaisessa tilanteessa viranomaisten rooli kasvaa, ja heillä onkin mahdollisuus tehdä vanhemmille tietäväksi lapsen kaksikulttuurisen kasvatuksen kannalta tärkeitä tekijöitä. Tietoa saattaa olla helpompi ottaa vastaan esimerkiksi neuvolan, päiväkodin tai lastensuojelun työntekijöiltä kuin entiseltä puolisoilta. Tämä on syynä siihen, miksi opinnäytetyönäni syntyvä vihkonen on suunnattu myös niille työntekijöille, jotka ovat kaksikulttuurisen lapsen kummankin vanhemman kanssa tekemisissä. Heidän työnsä tarkoituksena ei ole valita kummankaan vanhemman puolta riitatilanteessa, vaan tasapuolisesti tukea kummankin vanhemmuutta.

Viranomaisen taholta tulevaan tietoon ja kannustamiseen todennäköisesti myös suhtaudutaan vakavammin. Kaksikulttuuristen lasten kanssa työskentelevien viranomaisten tulisikin tiedostaa edellä mainitut asiat ja vaikuttamismahdollisuutensa etenkin tilanteissa, joissa kaksikulttuurisen lapsen vanhemmilla on haasteita yhteisen kasvatustehtävän toteuttamisessa. Vanhemmat myös itse toivovat tukea viranomaisilta, kuten lapsikaappausteemaa käsittelevässä tutkimuksessa on käynyt ilmi (Lindfors 2005). Maneejunin (2004) opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena olevat vanhemmat eivät kokeneet tarvetta viranomaisten suunnalta tulevalle tuelle koskien kaksikulttuurista kasvatusta. Koska kaksikulttuurinen parisuhde edellyttää paljon kompromissien tekemistä, voisi siis olettaa, että aiheeseen liittyvä tuen tarve kohdistuukin pääsääntöisesti eronneisiin vanhempiin, joille kompromissien tekeminen voi olla mahdotonta.

Miksi kirjoitusten kohteena olevat maahanmuuttajavanhemmat sitten eivät ole motivoituneita kasvattamaan lapsiaan kaksikieliseksi ja -kulttuuriseksi? Syynä saattaa olla vanhemmat halu sopeutua uuteen asuinmaahansa ja unohtaa vanha kulttuuri ja kieli. Vanhempi saattaa olla niin motivoitunut opiskelemaan uutta kieltä, ettei tule siksi puhuneeksi äidinkieltään lapselleen. Toisaalta myös

asianmukaiset tiedot lapsen kahden kulttuurin ja kielen tukemisesta voivat olla puutteellisia. Olipa syy mikä tahansa, tietoa kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemisen tärkeydestä tulisi olla kaikkien vanhempien helposti saatavilla. Avainasemassa olevien työntekijöiden tulisi myös tarjota sitä vanhemmille.

Mielenkiintoista olisi tietää, mitä merkitystä on sillä, että kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat naisia. Olisiko tulos ollut toisenlainen, jos tutkittava joukko olisi muodostunut miehistä. Voisiko olla niin, että miehet olisivat haluttomampia siirtämään kieltään ja kulttuuriperintöään lapsilleen. Tutkimuksista on löytynyt viitteitä, että nimenomaan naiset ovat perheissä niitä, jotka päätyvät vaalimaan kulttuuriarvoja ja perinteitä (Suárez-Orozco & Suárez-Orozco 2001, 69, 78). Tämän ja oman opinnäytetyöni valossa näyttää siltä, että nimenomaan äidit voisivat olla motivoituneempia siirtämään kulttuuriaan lapsilleen. Kaksikulttuurisissa perheissä kummankin vanhemman kulttuurin lapselle siirtymisen kannalta saattaa olla merkittävää se, kumpi vanhemmista on maahanmuuttaja, isä vai äiti. Eronneista vanhemmista puhuttaessa olennaista voi kuitenkin olla se, kumpi vanhemmista on lapsen lähihuoltaja.

Kenties kiusallinen, mutta tärkeä argumentti, miksi kaksikulttuuristen lasten olisi hyvä osata kummankin vanhempansa kielet, on se, että lapsen huoltajuudesta ja tapaamisoikeuksista sovittaessa voi olla erittäin huono asia toisen vanhemman kannalta, jos tällä ei ole lapsen kanssa yhteistä kieltä. Tutkimusaineistossani eräs äiti kirjoitti esimerkiksi siitä, miten isä saattoi soittaa hänelle, kun tämä oli lapsen kanssa ravintolassa, eikä yhteisen kielitaidon heikkouden vuoksi saanut selville, mitä lapsi haluaa syödä. Tällainen on tietenkin kummankin vanhemman kannalta valitettavaa, mutta ensisijaisesti siitä kärsii lapsi, jolta jää puuttumaan toimiva vuorovaikutussuhde toisen vanhempansa ja tämänpuoleisen sukunsa kanssa.

Oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen voisi kenties tulkita kotoutumista säätelevässä laissa olevan niin oikeus kuin velvollisuuskin. Maahanmuuttajavanhemmille tulisi siis tarjota riittävästi tietoa ja kannustusta tämän velvollisuuden suorittamiseksi. Voisi myös olettaa, että kotoutumisella olisi vaikutusta maa-

hanmuuttajavanhemman motivaatioon antaa oman panoksensa kaksikulttuuriin kasvatukseen. Joko niin, että kotoutuminen on ollut niin voimakasta, että oma lähtökulttuuri on jäänyt syrjään, tai sitten päinvastoin, eli kun kotoutuminen ei ole onnistunut, vanhempi takertuu omaan kulttuuriinsa ehkä liiankin paljon. Onnistuneen kotoutumisen vaikutukset ovat siis yksilötasoa laajempia ja kohdistuvat myös jälkikasvuun.

Pohdittaessa mitä tutkimustulosten pohjalta koottavassa vihkosessa tulisi olla, päällimmäiseksi nousevat tietyt pääteemat. Vanhemmat toivoivat kaksikulttuurisen kasvatustyönsä avuksi asianmukaista tietoa ja tukea kasvatustaloihin, kuten tietoa kielitaidon tärkeydestä. Viranomaisilta saadun tuen ja kannustuksen lisäksi myös vertaisuus koettiin tärkeänä voimavarana sekä lapsille että heidän vanhemmilleen. Kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa nähtiin erityisenä kaksikielisyyden lisäksi erilaisuuteen suhtautuminen ja hyvän itsetunnon kehittäminen. Suurimpana haasteena nähtiin lapsen toisen vanhemman osallistumattomuus kasvatustehtävään.

Näiden tulosten pohjalta vihkosessa tulisi olla tietoa kaksikieliseksi kasvamisesta – sen tärkeydestä ja miten se voidaan saavuttaa. Siinä tulisi myös ottaa huomioon mahdollisuudet vertaisuuteen. Vihkosessa tulisi tarjota keinoja lapsen ehjän ja vahvan itsetunnon rakentamiseen sekä erilaisuuden kohtaamiseen. Toisen vanhemman kasvatustehtävään motivoimiseksi siinä tulisi olla tietoa kaksikulttuurisen kasvatuksen tärkeydestä, jotta viranomaiset voisivat motivoida lapsen kanssa vähemmän tekemisissä olevaa vanhempaa ottamaan vastuuta oman kielensä ja kulttuurinsa siirtämisestä lapselle. Lisäksi vihkosessa tulisi olla lapsen lähivanhemmalle vinkkejä, kuinka tukea lapsensa toista kulttuuria silloin, kun toinen vanhempi ei sitä itse syystä tai toisesta tee.

Yleisvaikutelmani kirjallisuusterapian tuotoksista oli, että vanhemmat eivät välttämättä yhdistä entisen puolisonsa kulttuuria kovinkaan vahvasti yhteiseen lapseensa, etenkin jos lapsella ei ole vahvoja siteitä toiseen vanhempaansa tai tämän kulttuuriin. Yllätyin kuitenkin siitä seikasta, että vaikka kirjoitusten taustalla oli vaikeita eroja, huoltokiistoja ja jopa lapsen kaappaamista toiselta van-

hemmaltaan, kirjoituksista ei ilmene vihaa tai katkeruutta toista vanhempaa kohtaan. Päälimmäisenä on rakkaus yhteiseen lapseen ja tämän hyvinvointi. Kenties vaikutusta voi olla sillä, että kyseessä oli kirjallisuusterapian viimeinen tehtävä, ja ristiriitaista suhdetta entiseen puolisoon oli käsitelty jo aiemmin tarpeeksi. Oli syy mikä tahansa, ilokseni huomasin, etteivät vanhemmat tuntuneet yhdistävän entisen puolisonsa tai tämän kulttuurin negatiiviseksi kokemiaan ominaisuuksia kaikesta tapahtuneesta huolimatta yhteisiin lapsiinsa. Lapsiin liitettävät kulttuurisidonnaiset ominaisuudet vanhemmat näkivät ainoastaan positiivisina.

7 OPASVIHKOSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Vihkosen tekeminen

Tarve opinnäytetyönäni tehtävälle vihkoselle oli olemassa, sillä Kaapatut Lapset ry:llä ei aiemmin ollut aiheesta kirjallista materiaalia jaettavaksi vanhemmille tai muille tahoille. Yhdistykseltä löytyy tietoa ja kirjallisuutta monesta eri näkökulmasta, mutta varsinaista tiivistettyä tietopakettia juuri kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemisesta vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa ei aiemmin ollut. Painettu vihkonen koettiin hyväksi tavaksi lähestyä niin kasvatuskysymyksiä pohtivia vanhempia kuin heidän kanssaan tekemisissä olevia työntekijöitä ja viranomaisia. Vihkosesta mahdollisesti hyötyviä tahoja nähtiin olevan paljon, ja sitä ajateltiin voitavan jakaa vanhempien lisäksi neuvoloihin, päiväkoteihin, lastensuojeluun ja lastenvalvojille. Kun vihkonen laitettaisiin sähköisenä myös yhdistyksen internetsivuille, se olisi kaikkien halukkaiden käytössä.

Sain Kaapatut Lapset ry:n toiminnanjohtajalta melko vapaat kädet vihkosen sisällön ja ulkoasun suhteen. Ainoa toive oli, että se kirjoitettaisiin kannustavaan henkeen, eikä lisäisi jo muutenkin vaikeassa kasvatustilanteessa olevien vanhempien syyllisyyden tunnetta, mitä varmasti jokainen vanhempi toisinaan tuntee etenkin vanhempien välisten vaikeiden ristiriitojen keskellä.

Tutkimustulosten kokoamisen jälkeen tein johtopäätökset, mitä ovat ne asiat, joihin vanhemmat erityisesti kaipasivat tukea. Tämän jälkeen aloin kirjoittaa vihkosen sisältöä, jonka aiheita olin käsitellyt jo opinnäytetyöni teoriaosassa. Haasteelliseksi kirjoittamisessa osoittautui kirjoitustyylin vaihtaminen selkeäksi ja vihkosen tyyliin sopivaksi. Tiukkoja ohjeita vihkosen suunnitteluun en saanut, mikä oli vapauttavaa. Samalla se oli kuitenkin haastavaa, sillä kaikki piti luoda tyhjästä toisin kuin opinnäytetyössä, johon on olemassa jokseenkin tarkat raamit.

Opinnäytetyöni pohjalta työstetyn materiaalin kokosin opasvihkoseksi syyslokakuussa 2011. Vihkosen tarkoitus on tarjota vastauksia ja vinkkejä tutkimuk-

sessä ilmenneiden haasteiden ratkaisemiseksi. Sisällöstä vastasin itse, mutta ulkoasun toteutti graafisen alan ammattilainen. Jatkossa Kaapatut Lapset ry:llä on aikomus painattaa vihkosta ja jakaa sitä valitsemilleen tahoille.

7.2 Vihkosen arviointia

Kun olin kirjoittanut vihkosesta ensimmäisen version, luovutin sen Kaapatut Lapset ry:n toiminnanjohtajan arvioitavaksi. Saamani palaute oli positiivista, ja vihkonen herätti heti toiminnanjohtajassa ajatuksia siitä, kuinka sitä voitaisiin jakaa erilaisissa tilaisuuksissa. Työstettyäni tekstin lähes valmiiksi, vihkosta arvioivat vielä kummatkin opinnäytetyötäni ohjaavat opettajat sekä Kaapatut Lapset ry:n puheenjohtaja. Saamani arvioinnin seurauksena lisäsin tekstiin asioita, joita olin kirjoittaessani päätenyt pitämään niin itsestään selvänä, etten huomannut niiden puuttuvan. Tällaisia olivat muun muassa kirjaston palveluiden käyttö sekä kulttuurin näkyminen kodin esineissä kaksikulttuurisen lapsen tukemiseksi.

Tehtyäni muutoksia saamani palautteen pohjalta, luovutin tekstin ulkoasun toteuttavalle henkilölle. Kaikkia muutoksia ei kuitenkaan ollut mahdollista tehdä. Vihkoseen muun muassa kaivattiin kuviota, jossa selkeästi esitettäisiin mahdollisuudet tukea kaksikulttuurista lasta. Luonnostelin käsin paperille alustavan kuvion, mutta ollakseen selkeä ja toimiva, kuviolle olisi pitänyt varata kokonainen sivu vihkosesta. Yhden sivun lisääminen vihkoseen olisi edellyttänyt taiton vuoksi yhteensä neljän sivun lisäämistä, joten siitä piti luopua. Toinen vaihtoehto olisi ollut tekstin tiivistäminen, mutta koska vihkosen ulkoasu olisi tästä kärsinyt, sekään ei olisi ollut hyvä vaihtoehto. Sen sijaan että vihkoseen olisi jouduttu lisäämään kolme sivua täytetekstiä, yhdestä sivusta jouduttiin nyt luopumaan. Kuvion puuttuminen hieman heikentää vihkosen käyttökelpoisuutta esimerkiksi huonosti suomea taitamattomien vanhempien kannalta.

Arvioinneissa opasvihkosen sisältöä pidettiin käytännönläheisenä ja tekstiä selkeänä. Sen arveltiin olevan käyttökelpoinen muun muassa jaettavaksi yhdistyk-

sen järjestämissä Eroneuvo -vertaistukitapahtumissa vanhemmille, jotka harkitsevat eroa kahden kulttuurin parisuhteesta. Ulkoasu toteutti graafisen alan ammattilainen, jonka kanssa toimin yhteistyössä edustaen yhdistystä. Saamani arvioinnin mukaan ulkoasu sopii yhteen tekstin kanssa ja lopputulos on tarkoituksenmukainen.

Opinnäytetyön esittämisseminaarissa yleisössä heräsi kysymyksiä koskien vihkosta. Kysymykset koskivat muun muassa sitä, pitäisikö vihkosessa käsitellä kaksikulttuurisuuden tukemista lapsen eri ikäkausien mukaisesti, sekä onko vihkosen otsikko harhaanjohtava, koska sisältö käsittelee niin paljon kaksikielisyyttä. Toki identiteetin tukemisen tavoissa on eroja riippuen lapsen tai nuoren iästä. Opasvihkosen tarkoitus on kuitenkin palvella melko laajaa kohderyhmää, joten aihetta käsitellään vihkosessa mahdollisimman yleisellä tasolla. Opinnäytetyön ja vihkosen otsikkokin kertoo, että kyse on nimenomaan lapsesta. Kaksikulttuurisen nuoren identiteetin tukeminen voisikin olla hyvä aihe jatkotutkimukselle tai vastaavalle opasvihkoselle. Perustelut vihkosen keskittymiselle kaksikielisyyden tukemiseen löytyvät sekä teorian tiedosta, että opinnäytetyöni tutkimustuloksista. Se, että aihe korostuu vihkosessa, kertoo sen merkityksestä osana kaksikulttuurisuuden tukemista.

Tällaisenaan vihkonen on tiivis, muttei liian täyteen ahdettu tietopaketti. Ulkoasu sopii yhteen sisällön kanssa. Se on tarpeeksi neutraali pitämään huomion tekstissä, mutta kuitenkin tyylikäs ja aiheeseen sopiva. Mahdollisesti vihkosta voidaan jatkossa kääntää eri kielille. Miksei siitä voisi tehdä myös selkokielistä versiota, jotta se palvelisi vielä paremmin myös maahanmuuttajataustaisia vanhempia, joiden suomen kielen taso ole vielä kovin hyvä. Opasvihkosen voidaan katsoa toimivan ennaltaehkäisevänä apuvälineenä vanhempien ristiriitojen välissä olevien kaksikulttuuristen lasten tukemisessa. Sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy onkin yksi Sosiaali- ja terveysministeriön väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011).

8 POHDINTA

Koin opinnäytetyöni pitkänä ja haastavana, mutta antoisana prosessina. Aloittaessani edessä oleva työ vaikutti haastavalta, jopa mahdottomalta, mutta askel askeleelta edeten kokonaisuus alkoi rakentua. Alusta lähtien halusin työn liittyvän kaksikulttuuriseen lapsuuteen, mutta täsmällinen aiheen ja näkökulman muotoutuminen oli pitkän prosessin tulos. Alkuun tarkoitukseni oli ainoastaan tutkia aihetta, mutta pohdittuani asiaa totesin konkreettisen tuotoksesta olevan enemmän hyötyä. Palkkatyöni Kaapatut Lapset ry:ssä oli merkittävä tekijä aiheen rajautumisessa lopulliseen muotoonsa.

Työni ja aiempi harjoitteluni yhdistyksessä helpotti opasvihkosen tekemistä, sillä yhdistyksen toimintatavat, tyyli ja käytännön asiat olivat ennestään tuttuja. Esi-makua painetun materiaalin tuottamisesta olin saanut jo ollessani päävastuussa yhdistyksen uuden esitteen tekemisestä. Uskon, että ilman tiivistä ja toimivaa yhteistyötä opinnäytetyön työelämäkumppanin kanssa oma ammatillinen kehittymiseni olisi jäänyt vähemmälle. Myös opinnäytetyö ja varsinainen tuotos olisivat mahdollisesti jääneet irrallisemmiksi yhdistyksen linjasta. Nykyisellään ne oman käsitykseni mukaan kytkeytyvät melko hyvin yhteen. Opasvihkosen tuottaminen ilman tutkimukseen perustumista, olisi todennäköisesti heikentänyt sen laatua. Tutkimukseen pohjautuvana opasvihkosen sisältö on perusteltu ja siitä on jo nyt ollut hyötyä niin työelämätaholle kuin itsellenikin.

Eräs tämän työn anteja itselleni onkin juuri perustelemaan oppimisen tärkeys. Voisi sanoa, että kaikki on mahdollista, kunhan se on perusteltavissa. Opasvihkosen osalta tavoitteeni oli tuottaa ammattilaistasoa vastaavaa jälkeä. Tekstiä olisi toki voinut työstää enemmänkin, mutta koen sen olevan kelvollinen tietopaketti, joka toivottavasti antaa uusia ajatuksia asiaan aiemmin perehtymättömille.

Oma merkityksensä opinnäytetyön mielekkyyden toteutumisella oli myös yhdistyksen toiminnanjohtajalla Tarja Räisäsellä. Hänen kannustuksensa loi motivaatiota opinnäytetyön tekemisen vaikeina hetkinä. Vaikka pitkäkestoinen prosessi opinnäytetyön parissa saattoikin toisinaan tuntua musertavalta, itselleni mielui-

nen aihe teki kaikesta vaivan arvoista. Kiinnostukseni aiheeseen upotti minut välillä syvälle tutkimuksen pyörteisiin. Mielenkiintoinen näkökulma toisensa jälkeen tuli esiin, jolloin haasteeksi muodostui rajojen vetäminen. Asiantunteva ohjaus opettajien taholta ja toimiva yhteistyö heidän kanssaan auttoi myös paljon oman motivaation ylläpitämistä työn tekemisessä.

Tarkasteltaessa sosionomin ammatillisia kompetensseja (Sosiaaliportti 2010) huomaan, että tämän opinnäytetyön toteuttaminen on kehittänyt omia sosionomin ammatissa olennaisia taitoja ja valmiuksia usealla eri osa-alueella. Eniten opinnäytetyön tekemisestä on ollut hyötyä tutkimuksellisen osaamisen ja uuden tiedon tuottamisen saralla. Aiemmistä isoista oppimistehtävistä poiketen, tässä prosessissa olen ollut ainoana vastuussa työstä, sekä esittänyt työni yksin metodiseminaarissa ja varsinaisessa opinnäytetyön julkaisutilaisuudessa. Verrattessa tilannetta ensimmäisen opiskeluvuoden kauhunsekaisiin ryhmäesityksiin, huomaa esillä olon tulleen luontevaksi osaksi sosionomin ammattia.

Koska tämän työn tutkimukselliseksi kohderyhmäksi valikoitui ainoastaan suomalaisia pääsääntöisesti lähivanhempana toimivia kaksikulttuuristen lasten äitejä, jatkossa olisi tärkeää tutkia maahanmuuttajataustaisten vanhempien ja isien vastaavia kokemuksia. Koska monilla kaksikulttuurisilla lapsilla saattaa olla hyvin vähän yhteyksiä Suomessa vähemmistökulttuurina olevan kulttuurinsa edustajiin, olisi tärkeää kehittää jonkinlaista tukihenkilötoimintaa vastaamaan näiden lasten tarpeisiin. Esimerkiksi monikulttuurinen ystävä- tai isovanhempitoiminta, jossa kaksikulttuuriset lapset pääsisivät osalliseksi kulttuurista, josta eivät esimerkiksi lapsikaappausuhan vuoksi muuten pääsisi, olisi erittäin toivottavaa.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on samalla haastanut minut pohtimaan myös omaa kaksikulttuurista taustaani ja identiteettiäni. Siinä missä olen oppinut aiheesta yleisellä tasolla, olen samalla oppinut uutta itsestäni. Samaan aikaan kun maahanmuuttokriittinen keskustelu käy Suomessa kiihkeänä, olen entistä vakuuttuneempi siitä, että kaksikulttuurisissa lapsissa piilee mahdollisuus muuttaa yhteiskuntaamme monikulttuurisemmaksi, suvaitsevammaksi ja siten paremmaksi paikaksi jokaiselle.

9 LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Arnberg, Lenore 1989. Tavoitteena kaksikielisyys.
- Ben Ezra, Dina & Roer-Strier, Dorit 2009. Socializing Children Under Fire: Western Women and Palestinian Men. *Journal of Comparative Family Studies* 40 (1), 1–24.
- Bratter, Jenifer & Heard, Holly E. 2009. Mother's, Father's, or Both? Parental Gender and Parent-Child Interactions in the Racial Classification of Adolescents. *Sociological Forum* 24 (3), 658–688.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Finn Lectura.
- Heikkilä, Elli 2005. Monikulttuuriset avioliitot tilastoissa ja arjen elämässä. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliitto. 24–36.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 142–158.
- Herman, Melissa 2004. Forced to Choose: Some Determinants of Racial Identification in Multiracial Adolescents. *Child Development*. 75 (3), 730–748.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kaapatut Lapset ry 2010. Yhteydenotto-tilasto vuodelta 2010.
- Kangas, Urpo 2008. Lapsen mielipide lapsikaappauksissa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Yliopisto.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä: Opas Diakonia-

ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010 / 1386, 30.12.2010. Viitattu 28.9..2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>.

Leinonen, Rita 2011. Kaksikulttuurinen lapsi päivähoitossa. Vanhempien kokemuksia päivähoiton varhaiskasvatuksesta lapsen kaksikulttuurisen ja kaksikielisen identiteetin tukijana sekä kasvatuskumppanuudesta. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Liebkind, Karmela 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus. 21–49.

Liebkind, Karmela 2006. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.

Lindfors, Merja 2005. Lapsikaappausuhka – Vanhempien kokemuksia sosiaaliviranomaisilta saamastaan tuesta. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Luoma, Ilona; Mäntymaa, Mirjami; Puura, Kaija & Tamminen, Tuula 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtina. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 85–97.

Maneejun, Nina 2004. Suomalaisnaisten kokemus elämästä kaksikulttuurisessa lapsiperheessä. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Miramontez, Daniel R.; Benet-Martínez, Verónica & Nguyen, Angela-Minhtú D. 2008. Bicultural Identity and Self/ Group Personality Perceptions. *Self and identity*. 7, 430–445.

Morgan, Alice 2004. Johdatus narratiiviseen terapiaan. Ilola: Kuva ja mieli.

Ojanen, Markku 1994. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen.

Ojuri, Auli 1999. Kotitalossa koko maailma. Mixerimaahanmuuttajaprojektin kokemuksia ensi- ja turvakodeissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oksi-Walter, Päivi; Roos, Jonna & Viertola-Cavallari, Ritva 2009. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Arkki.

- Perkiö, Elina & Vehmaskangas, Marjo 2003. Kahden kulttuurin välillä taiteilu vaatii paljon. Tutkimus kouluikäisen lapsen kulttuuri-identiteetin tukemisesta ja leikin kulttuurisidonnaisuudesta. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Pietiläinen, Marjut & Nikander, Timo 2011. Lapsiperheiden määrä pienin vuosikymmeniin. Tilastokeskus. Viitattu 8.9.2011.
http://www.stat.fi/tup/vi2010/art_2011-08-16_001.html.
- Putrolainen, Lidia 2005. Miten Suomessa asuvat venäjänkieliset maahanmuuttajaperheet tukevat alle kouluikäisten lastensa kasvua kaksikielisyyteen. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Räisänen, Tarja 2011. Keskustelu Kaapatut Lapset ry:n toiminnanjohtajan kanssa Helsingissä 19.8.2011.
- Saastamoinen, Mikko 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti: Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampere University Press. 168–171.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet. Viitattu 27.10.2011.
<http://www.stm.fi/hyvinvointi;jsessionid=0290cbfb869d586cb1764c120023>.
- Sosiaaliportti 2010. Sosionomi (AMK) tutkinnon kompetenssit. Viitattu 29.10.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/.
- Suárez-Orozco, Carola & Suárez-Orozco, Marcelo M. 2001. Children of immigration. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Syrjälä, Leena 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–214.
- Talib, Mirja-Tytti 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja.

- Tikka, Ilona 2004. Suomalainen lapsi maailmalla: Kolmannen kulttuurin kasvatit. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Tilastokeskus 2009. Suomen virallinen tilasto. Lapsiperheet vanhempien kielen mukaan 31.12.2009. Liitetaulukko 5. Viitattu 8.9.2011.
http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tau_005_fi.html.
- Tuomi-Nikula, Outi 1997. Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena. Teoksessa Korhonen, Teppo & Leimu, Pekka (toim.) Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen. Turku: Turun Yliopisto. 269–298.
- Vasama 2003. Lapsen kansallinen identiteetti Virossa. Virolaislapsen kansallinen identiteetti, sen kehittyminen ja yhteys minäkuvaan. Väitöskirja. Turku: Yliopisto.
- Vuori, Anna-Riikka Maria 2010. Kaksikulttuurisissa perheissä tapahtuva lasten etninen sosialisatio ja etnisen identiteetin muodostuminen - Diskurssianalyttinen näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Yliopisto.

LIITE 1. Lupa-anomus kirjoitusten käyttöön

Hei!

17.3.2011

Teen opinnäytetyötäni Kaapatut Lapset ry:lle. Sen tarkoituksena on kartoittaa vanhempien kokemia haasteita kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa, sekä niitä asioita, joihin vanhemmat tässä asiassa toivovat tukea. Opinnäytetyöni lopputuloksena on tarkoitus tehdä yhdistyksen käyttöön esite/vihkonen, jossa on tietoa ja käytännön vinkkejä kaksikulttuurisen lapsen kasvatukseen tueksi.

Yksi viime syksynä alkaneen kirjallisuusterapian tehtävänannoista tulee käsittelemään tätä aihetta. Pyydänkin lupaasi käyttää kyseiseen tehtävään kirjoittamaasi tekstiä aineistona opinnäytetyötäni ja esitettä/vihkosta tehdessäni. Käsitelen tekstit ehdottoman luottamuksellisesti, enkä lainaa niitä suoraan ilman lupaa. Aineiston avulla pyrin ainoastaan saamaan mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan niistä haasteista ja ajatuksista, joita kaksikulttuurista lasta vanhempien välisten ristiriitojen välissä kasvattavalla vanhemmalla saattaa olla.

Suostumuksesi antaminen ei edellytä sinulta ylimääräisiä toimia, vaan kirjallisuusterapian vetäjä (Riitta Mäntylä) lähettää tekstit minulle sen jälkeen, kun jokainen suostumuksensa antanut on palauttanut omansa verkkoalustalle. Kiitos!

Terveisin,
Mina Iranta
järjestösihteeri, Kaapatut Lapset ry

Riitta Mäntylä saa toimittaa allekirjoittaneelle kirjallisuusterapian tekstini koskien kaksikulttuurisen lapsen kasvatusta opinnäytetyössä käytettäväksi []

Annan suostumukseni käyttää opinnäytetyössä ja/tai esitteessä/vihkosessa suoria lainauksia tekstistäni []

Allekirjoitus

Nimenselvennys

LIITE 2. Kirjallisuusterapian 5. tehtävä

Lapsi kahden kulttuurin välissä

Tällä kurssilla olemme käyneet läpi monenlaisia asioita, mutta yksi tärkeimmistä käsittelemättömistä asioista on itse lapsi, joka on joutunut monenlaisen pyörittäjänsä keskelle. Tämän tehtävän kirjoitukset välitän järjestösihteerillenne Minalle **vain** niiden osalta keneltä saan siihen kirjallisen luvan. Mina on pyytänyt teiltä kirjallisen suostumuksen tekstien lähettämiseen. **Luvan antaneiden** tekstien välitän nimettöminä ilman teidän tai omia palautteitani. En laita Minalle myöskään keskustelupalstan tekstejä. Vielä tekstin kirjoittamisen jälkeen voit perua päätöksesi ettei tekstiä saa laittaa Minalle, jos tulet toisiin ajatuksiin. On tärkeää, että tämän tehtävän teet ennen kaikkea niin, että se palvelee sinua!

Tässä Minan kysymykset:

Mitä tarpeita sinä vanhempana näet kaksikulttuurisilla lapsilla olevan verrattuna lapsiin, joiden vanhemmat ovat samasta kulttuurista? Mitkä asiat koet haasteelliseksi kaksikulttuurisen lapsen kasvattamisessa vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa? Minkälaista tukea vanhempana toivoisit kasvatustyösi tueksi?

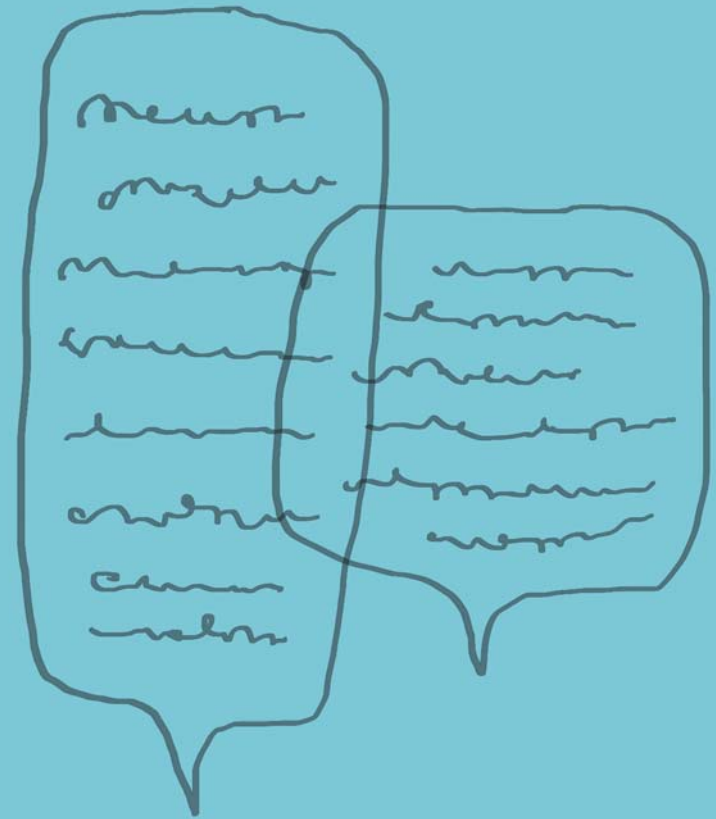
Kirjoita edelleenkin vapaamuotoisesti äläkä liikaa takerru näihin kysymyksiin. Jos tekstistäsi tulee sellainen, että haluat antaa sen kirjoittamisen jälkeen Minalle hänen työtään varten, niin lähetän ne hänelle nimettöminä. Koeta kirjoittaa niistä eri näkemyksistä ja vaikeuksista mitä olet kokenut niin avioliitossasi kuin eronkin jälkeen haasteellisiksi tai/ja ristiriitaisiksi lastasi/lapsiasi ajatellen. Kerro jotakin esimerkkejä erilaisista tilanteista mihin ole joutunut. Ne voivat liittyä myös uskonnollisiin kysymyksiin, koska monella teistä on/on ollut eri uskonto kuin lapsesi isällä. Mihin uskontoon sinä kasvat lapsesi? Mihin uskontoon exäsi haluaa kasvattaa lastanne? Miten olette ratkaisseet ristiriidan? Mitä arvoja painotat lapsen elämässä niin suomalaisessa kulttuurissa kuin myös lapsen isän kulttuurissa? Miten olet valinnut päiväkodin tai koulun? Miten toivot, että lapsesi erityiskysymykset otetaan niissä huomioon? Onko ne huomioitu? Miten? Mihin kaipaisit parannusta? Millaisia ehdotuksia sinulla on? Mistä ja keneltä sinä olet odottanut ja toivonut tukea? Miten sinun sukusi ja miehesi suvun erilaiset näkemykset ovat vaikuttaneet lapseesi? Millainen käsitys lapsellasi on isästään ja hänen kotimaastaan/synnyinmaastaan, kulttuuristaan?

Älä unohda myöskään sitä miten lapsesi on kokenut kaappauksen/kaappausuhan. Miten yhteiskunta on auttanut lastasi selviytymään traumaistaan? Millaisia tukitoimia olisit toivonut/toivot lapsesi suhteen? Millaisiin tilanteisiin olet joutunut neuvolassa, päiväkodissa, koulussa tai eri virastoissa kaksikulttuurillisuuden takia?

Parhaiten varmaankin pääset kirjoittamisen alkuun, kun kirjoitat erilaisia esimerkkejä elämäsi varrelta edellä mainittuihin asioihin liittyen. Et varmaankaan saa mahtumaan näitä kaikkia asioita tekstiisi, mutta poimi ne mitkä ovat sinulle kaikkein merkityksellisimpiä.

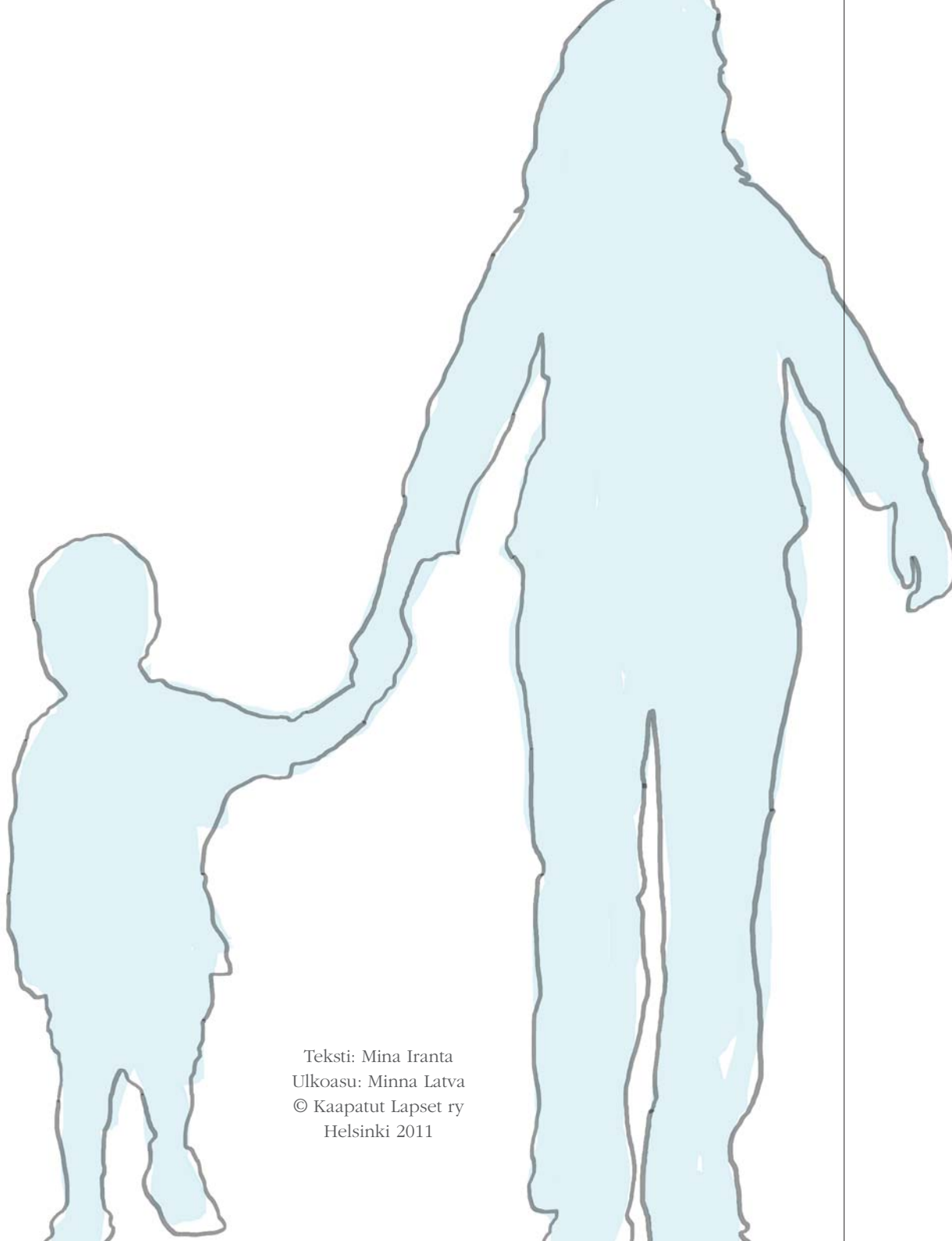

Kaapatut Lapset ry
Malmin Kauppatie 26, 4.krs. | 00700 Helsinki
www.kaapatutlapset.fi

KAKSIKULTTUURISTA LASTA TUKEMASSA

Tukea kasvatukseen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa

Teksti: Mina Iranta
Ulkoasu: Minna Latva
© Kaapatut Lapset ry
Helsinki 2011

Alkusanat

Tämä vihkonen sai alkunsa niistä kaksikulttuuristen lasten vanhempien huolista ja pohdinnoista, joita kohtasin työskennellessäni Kaapatut Lapset ry:n järjestösihteerinä. Muun muassa vertaistukitapaamisissa huomasin vanhempien pohtivan mahdollisuuksiaan tukea lapsensa kasvamista kahden kulttuurin jäseneksi siitä huolimatta, että toinen lapsen vanhemmista on vain vähän, tai ei ollenkaan, lapsen elämässä läsnä.

Vanhempien käsityksiä kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemisen haasteista kartoitin opinnäytetyönäni yhdistyksessä järjestetyn kirjallisuusterapian tekstien avulla. Näistä kirjoituksista nousseita aiheita käsittelem tässä vihkosessa tarkemmin. Lämmin kiitos kokemuksensa ja ajatuksensa jakaneille vanhemmille.

Tämä vihkonen on pääasiassa suunnattu kaksikulttuuristen lasten vanhemmille, jotka pohtivat mahdollisuuksiaan tukea lapsen kahteen kulttuuriin kasvamista tilanteessa, jossa vanhemman suhde lapsen toiseen vanhempaan on ristiriitainen. Eroperheissä ja etenkin tilanteissa, joihin liittyy huoltokiista tai lapsikaappaus, viranomaisten rooli tiedonvälittäjänä ja kannustavana tukijana kasvaa.

Ulkopuolisen voi olla vaikea ymmärtää, miten mahdotonta vaikean huoltokiistan tai lapsikaappausuhan kanssa kamppailevien vanhempien yhteistyö voi olla. Siksi toivonkin, että vihkosesta olisi hyötyä myös esimerkiksi neuvoloiden ja päiväkotien työntekijöille sekä huolto- ja tapaamisoikeusasioita hoitaville viranomaisille, kuten lastenvalvojille.

Mina Iranta
Helsingissä 20.10.2011

SISÄLLYS

Alkusanat	3
Erityispiirteet kaksikulttuurisen lapsen kasvatuksessa	5
Mitä on kaksikulttuurisuus?	
Miten kaksikulttuurinen identiteetti kehittyy?	
Kaksikielisyys	8
Miksi kaksikielisyys?	
Tie kumpaankin kulttuuriin kulkee kielen kautta	
Miten lapsi kasvaa kaksikieliseksi?	
Kaksikieliseksi kasvattaminen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa	
Keinot tukea kaksikulttuurisuutta	11
Oman äidinkielen opetus koulussa	
Muu vähemmistökielen opetus	
Vähemmistökieliset ystävät ja tuttavat	
Lastenohjelmat, kirjat ja musiikki	
Kulttuurin näkyminen kotona	
Lopuksi	14

ERITYISPIIRTEET KAKSIKULTTUURISEN LAPSEN KASVATUKSESSA

Mitä on kaksikulttuurisuus?

Tässä vihkosessa kaksikulttuurisella tarkoitetaan niitä lapsia, jotka vanhempiensa eri kulttuuritaustojen mukaan omaksuvat kaksikulttuurisen identiteetin. Kulttuuri-identiteetti tarkoittaa ihmisen kuuluvuudentunnetta ryhmään, joka jakaa samat arvot, historian, kielen ja perinteet. Kulttuurin näkyvimpiä osia ovat muun muassa ruoka, vaatteet, taide, eleet sekä perinteet.

Monissa kulttuureissa erilaiset käsitykset siitä, mikä on tytöille ja pojille sopivaa tai epäsopivaa, määräytyy kulttuurin perusteella. Kulttuuriperäisiä ovat myös käsitykset lapsuudesta, sen kestosta ja siitä millainen sen tulisi olla.

Kulttuurin merkityksestä kertoo se, että lapsi sisäistää jo 1–2 vuoden iässä kulttuurilleen ominaisia toimintatapoja. Lapsi itse ei osaa kyseenalaistaa eri tapojen alkuperiä, vaan omaksuu vaikutteet luonnollisessa kanssakäymisessä vanhempiensa ja muun ympäristön kanssa.

Lapsen kehitykseen vaikuttaa yhtä lailla niin kulttuuri kuin perintökijätkin. Vaikka ei-suomalainen vanhempi ei olisikaan lapsen elämässä läsnä, kaksikulttuurisuus voi näkyä lapsessa muun muassa valtaväestöstä erottuvana ulkonäkönä tai nimenä.

Samastuminen johonkin etniseen ryhmään tai kulttuuriin on aina osittaista. Lapsi saattaa omaksua yhdestä kulttuurista esimerkiksi kielen, ja toisesta kulttuurista vaikkapa tavat ja perinteet. Kaksikulttuurisella lapsella on paljon valinnanvaraa identiteettinsä rakentamisessa.

Miten kaksikulttuurinen identiteetti kehittyy?

Identiteetti tarkoittaa ihmisen tapaa määritellä ja ymmärtää itsensä suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä, kulttuuriinsa ja itseensä. Sen muodostuminen alkaa jo syntymästä ja aluksi sen määräytyy lähinnä ulkoisten asioiden, kuten sukupuolen ja perheaseman mukaan.

Perhesuhteilla on vahva merkitys identiteetin muodostumisessa, sillä käsitys omasta itsestä ja ryhmään kuulumisesta muodostuu tiiviissä vuorovaikutuksessa lähipiirin kanssa. Tällä tarkoitetaan prosessia, jossa lapsi saa muilta ihmisiltä palautetta. Palautteen hän joko hyväksyy tai hylkää. Voidakseen hylätä kielteisen palautteen, lapsen itsetunnon tulee olla tarpeeksi vahva.

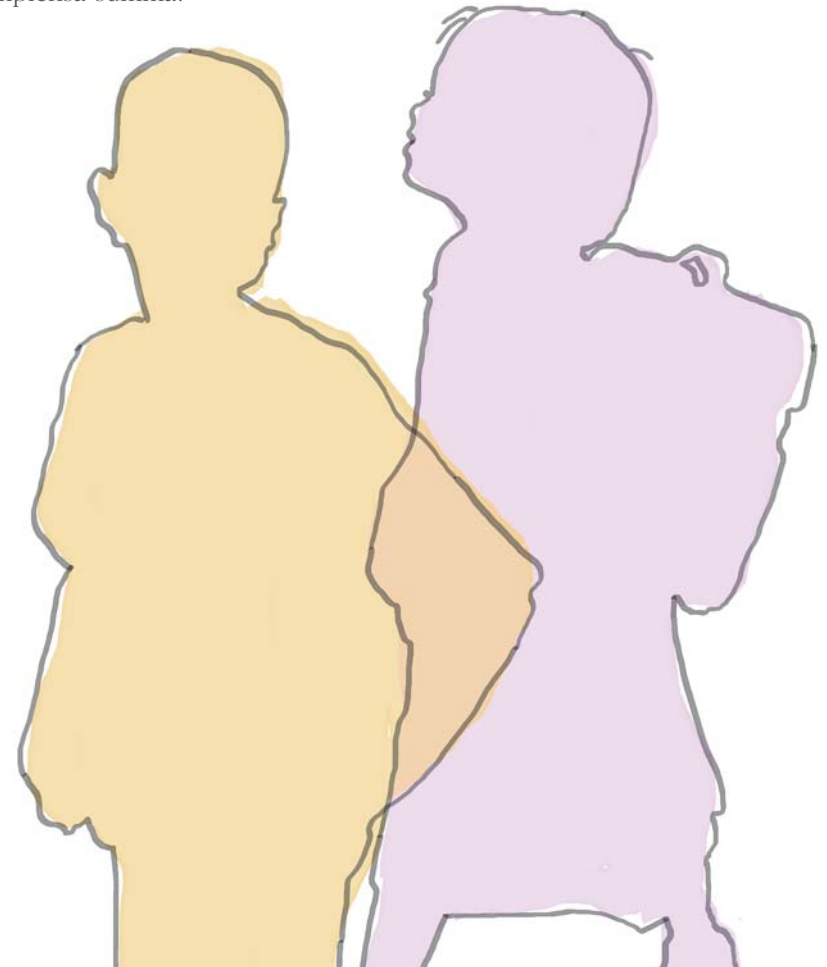
Kehittyessään kaksikulttuurinen lapsi alkaa tiedostaa etnisten ryhmiensä mahdollisuuksia, erityisyyttä ja niihin kuulumisen etuja ja haittapuolia. Toiset oppivat luovimaan eri ryhmien välillä lisäten samalla sosiaalisia taitojaan, kun taas toiset ratkaisevat kahden eri kulttuurin välisen ristiriidan samastamalla ainoastaan yhteen ryhmään.

On tärkeää, että lapsi kykenee omaksumaan kaksikulttuurisen identiteetin, sillä hankaluudet kahden kulttuurin yhteensovittamisessa saattavat johtaa sisäisiin konflikteihin ja esimerkiksi hankaluuksiin teini-iässä. Henkilöillä, joiden kaksi kulttuuria on luontevasti limittynyt keskenään, on havaittu olevan positiivisempi, monipuolisempi ja totuudenmukaisempi asenne näitä kahta kulttuuria edustavia kohtaan. Näin ollen kaksikulttuurisella henkilöllä esiintyy vähemmän oman etnisen ryhmän suosimista sekä ennakkosenteiteita, ja stereotyyppistä ajattelua myös muita kulttuureita kohtaan.

Kaksikulttuuristen lasten vanhempien käsitykset toistensa kulttuureista vaikuttavat merkittävästi siihen, miten lapsi omaksuu

kaksikulttuurisen identiteettinsä. Kaksikulttuurisuuden edut, kuten avoimen ennakkoluulottomat arvot, jäävät lapselta saavuttamatta tilanteissa, joissa vanhemmat suhtautuvat ristiriitaisesti tai torjuvasti toistensa kulttuuriperäisiin arvoihin. Vanhempien väliset kulttuuriset valtataistelut saattavat aiheuttaa lapselle hämmennystä ja ahdistusta.

Vaikka suhde entiseen kumppaniin ei olisikaan ruusuinen, lapselle tulisi selittää ero vanhemman kulttuurin ja käytöksen välillä. Kritisoidessa lapsen toisen vanhemman kulttuuria huomaamattaan saattaa kritisoida samalla myös lasta. Lapsi samastuu yhtälailla kumpaankin vanhempaansa, onhan hän ikään kuin vanhempiensa summa.

KAKSIKIELISYYS

Miksi kaksikielisyys?

Äidinkielen sanotaan olevan ihmisen tunnekieli. Ilmaistessaan itseään vieraalla kielellä ei välttämättä ole mahdollista välittää syvimpiä tunteitaan. Ensisijaisesti kaksikielisyys mahdollistaa lapselle syvemmän siteen kumpaankin vanhempaansa. Samalla se avaa yhteyden kummankin vanhemman sukuun, antaen näin mahdollisuuden ymmärtää kummankin vanhemman kulttuuria kokonaisvaltaisesti sisältäpäin.

Kaksikielisyydellä on myös positiivinen vaikutus lapsen älyllisen kehitykseen, ja siihen, miten lapsi suhtautuu muihin ihmisiin. Kaksikielisellä lapsella on luonnollisesti tulevaisuudessaan yksikielistä enemmän mahdollisuuksia työpaikkansa ja asuinmaansa valinnassa.

Tie kumpaankin kulttuuriin kulkee kielen kautta

Luontevin väylä kummankin vanhemman kulttuuriperinnön omaksumiseen on kieli. Kaksikieliseksi kasvamisessa on omat haasteensa, mutta asianmukaisen tiedon sekä päättäväisen ja kärsivällisen asenteen avulla se on täysin mahdollista saavuttaa. Asiaan on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota, sillä se ei tapahdu itsestään.

Miten lapsi kasvaa kaksikieliseksi?

Lapselle kielten oppiminen on aikuista vaivattomampaa. Leikin kautta ja normaaleissa vanhemman ja lapsen välisissä tilanteissa kielen oppiminen tapahtuu kuin itsestään. Myös muiden kielten oppiminen on kaksikieliselle lapselle jatkossa helpompaa.

Ulkoisilla tekijöillä on merkittävä vaikutus siihen, mitä kieliä lapsi omaksuu. Usein se kieli, mitä lapsen kotimaassa puhutaan, ja mitä lapsen ikätoverit käyttävät, muodostuu vahvemaksi. On siis tärkeää, että lapsi kuulee tarpeeksi myös perheen toista kieltä, jota ei lapsen ympäristössä yleisesti puhuta. Vanhemmat voivat järjestää näitä mahdollisuuksia lapselle, mutta vieläkin tärkeämpää on, että kummatkin vanhemmat puhuvat johdonmukaisesti omaa kieltään lapselle.

Lapsi ymmärtää jo hyvin varhain, että selviytyy ainoastaan yhdellä kielellä, jos huomaa toista kieltä puhuvan vanhemman ymmärtävän myös tätä kieltä. Tavoite on, että lapsi yhdistää tietyn kielen tiettyyn henkilöön, ja näin oppii vaihtamaan kieltä riippuen keskustelukumppanistaan. Jos lapsi puhuu ”väärää” kieltä vanhemmalleen, tämä voi pyytää toistamaan saman vanhemman omalla kielellä. Asia on syytä kuitenkin esittää ystävällisesti, lasta syyllistämättä tai nolaamatta.

Ei ole lapsen kielen oppimiselle hyväksi, jos vanhempi puhuu lapselle kieltä, jota ei itse hyvin osaa. Vaarana on, että lapsi omaksuu virheellistä ääntämistä tai kielioppia. Tätä on vaikea korjata myöhemmin.

Kaksikieliseksi kasvattaminen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa

Lapsen kaksikieliseksi kasvamisessa merkittävää on, että hän kuulee kumpaakin kieltä tarpeeksi. Tilanteessa, jossa vanhemmat ovat eronneet ja lapsi tapaa toista vanhempaansa vähän tai epäsäännöllisesti, kahden kielen oppiminen on luonnollisesti haastavampaa. Näin on erityisesti tilanteissa, jossa lapsi asuu sen vanhempansa luona, jonka kieltä valtaväestö käyttää. Lapsi kuulee tällöin päivittäin pääsääntöisesti vain valtaväestön kieltä.

Tärkein tapa, jolla lapsen asuinmaan valtakieltä puhuva vanhempi voi lapsensa kaksikielisyyttä tukea, on suhtautua avoimesti ja myönteisesti kaksikielisyyteen. Lapsi jäljittelee vanhempiaan kaikessa ja oppii vanhemmiltaan miten suhtautua ja käyttäytyä. Jos vanhemmat suhtautuvat kielteisesti omaan tai toisen vanhemman kieleen ja kulttuuriin, on selvää, ettei lapsikaan opi arvostamaan näitä asioita. Jos kumpikin vanhempi sen sijaan osoittaa, että kahteen kulttuuriin kuulumisen ja vähemmistökielen puhuminen on hieno ja myönteinen asia, lapsi omaksuu saman asenteen ja oppii olemaan ylpeä itsestään.

Usein kaksikieliseksi kasvattamisen suurin haaste on se, ettei vähemmistökieltä puhuva vanhempi pidä tärkeänä oman kielensä opettamista lapselleen. Syitä tähän on monia, esimerkiksi vanhemman halu sulautua suomalaiseen kulttuuriin tai tietämättömyys siitä, mitä kaksikieliseksi kasvaminen vaatii.

Eronneen vanhemman voi olla mahdotonta motivoida toista vanhempaa opettamaan omaa kieltään yhteiselle lapselle, eikä tämä hänen tehtävänsä olekaan. Esimerkiksi neuvolan ja päiväkodin henkilökunnan on helpompi ottaa asia puheeksi vähemmistökieltä puhuvan vanhemman kanssa ja kannustaa tätä puhumaan omaa kieltään johdonmukaisesti lapselle.

KEINOT TUKEA KAKSIKULTTUURISUUTTA

On ensisijaisesti kunkin vanhemman velvollisuus opettaa oma kielensä ja kulttuuriperintönsä lapselleen, mutta on joitakin asioita, joita myös valtaväestön kieltä puhuva vanhempi voi positiivisen suhtautumisensa lisäksi tehdä lapsensa kaksikielisyyden ja -kulttuurisuuden tukemiseksi. Näitä ovat muun muassa:

Oman äidinkielen opetus koulussa

Oman äidinkielen opetukseen eivät ole oikeutettuja ainoastaan maahanmuuttajalapset, vaan myös lapset, joiden perheessä on käytössä suomen kielen lisäksi jokin toinen kieli. Kieltä on mahdollista opiskella koko kouluajan kaksi tuntia viikossa. Kielen opetuksen lisäksi lapsi pääsee puhumaan vähemmistökieltään ja tutustumaan paremmin vähemmistökulttuuriinsa yhdessä toisten lasten kanssa. Lapsen on hyvä huomata, ettei ole ainoa kyseistä vähemmistökieltä puhuva lapsi. Tällä on valtavan suuri merkitys lapsen itsetunnolle.

Muu vähemmistökielen opetus

Lapsen vähemmistökieltä osaamaton vanhempi ei luonnollisesti voi opettaa kyseistä kieltä lapselleen. Yksi mahdollisuus on etsiä kyseistä kieltä puhuva yksityisopettaja lapselle. Tällainen eroaa normaalissa päivittäisessä vuorovaikutuksessa oppimisesta, mutta kunhan se tehdään lapsen ikätason huomioiden ja innostavasti, lapsi voi hyötyä siitä merkittävästi. Kyseistä kieltä osaamaton vanhempi voi innostaa lasta ottamalla itsekin vähän osaa kielen opiskeluun esimerkiksi auttamalla lasta kotitehtävissä. Lapsi pääsee opettamaan näin vanhempaansa ja näkee samalla, että vanhempi todella arvostaa hänen taitojaan kahden kielen osaajana.

Tällainen kielenopetus voidaan aloittaa jo ennen kouluikää, sillä koulussa oman äidinkielen opetusta on mahdollista saada muutenkin. Kielten omaksuminen on myös sitä helpompaa, mitä nuorempana se tapahtuu.

Vähemmistökieliset ystävät ja tuttavat

Entisen puolison kulttuuri- ja kielitaustaa edustavat ystävät ja tuttavat ovat saattaneet kadota entisen puolison myötä. Mikään ei kuitenkaan estä solmimasta uusia suhteita uusiin ihmisiin. Lapsen kannalta pienilläkin kohtaamisilla tämän vähemmistökulttuurin edustajien kanssa on suuri merkitys. Eri kulttuurien edustajia voi kohdata muun muassa kulttuurikeskuksissa järjestettävissä juhlissa, etnisissä ravintoloissa tai maailman kulttuureita esittelevillä festivaaleilla. Kannattaa myös muistaa, että siinä missä lapsi samastuu vähemmistökulttuurinsa edustajiin, hän samastuu myös muihin lapsiin, jotka ovat ns. ”puoliksi suomalaisia”.

Vertaisuudesta saatavia hyviä kokemuksia voi lapselle tarjota myös ottamalla osaa yhdistysten tapahtumiin ja toimintaan. Etenkin pääkaupunkiseudulla tarjontaa on niin monikulttuurisille perheille ja yksinhuoltajaperheille kuin huoltokiistoja tai lapsikaappausuhkaa kokeneillekin. Rohkeasti vain mukaan!

Lastenohjelmat, kirjat ja musiikki

Joskus mahdollisuudet lapsen vähemmistökulttuurin edustajien kohtaamiseen ovat heikot. Tämä voi johtua esimerkiksi lapsikaappausuhasta ja siitä, että kyseisen kulttuurin edustajia on Suomessa vain hyvin vähän. Tällaisissa tilanteissa, ja muutenkin, hyvä keino on hyödyntää vähemmistökielistä musiikkia, lastenohjelmia ja kirjoja.

Etenkin Suomessa harvinaisilla kielillä kirjoitettujen kirjojen löytäminen voi olla vaikeaa, mutta kannattaa olla sinnikäs ja hyödyntää muun muassa kirjastojen laajoja valikoimia. Myös internet

tuota maailman lähemmäs. Vaatii tietenkin pientä vaivannäköä, mutta internetistä löytyy valtava määrä musiikkia ja lastenohjelmia eri kielillä Suomessakin katsottavaksi. Esimerkiksi lastenohjelmat ovat helppo tapa harjaannuttaa lapsen kielitaitoa silloinkin, kun jo entisen puolison kielen kuuleminen aiheuttaa ahdistusta ja jopa pelkoa toisessa vanhemmassa.

Kulttuurin näkyminen kotona

Eräs vaivaton tapa tuoda lapsen toistakin kulttuuria esiin, on antaa sen näkyä kotona. Kulttuuri voi näkyä esimerkiksi kodin esineissä, kuten tynnyissä, tauluissa, matoissa ja astioissa. Oma arkeaan voi myös maustaa toisen kulttuurin ruoka- ja juomatavoilla. Lapsi voi myös kokea hyvin merkitykselliseksi valokuvat kaukana asuvista sukulaisista ja toisen vanhempansa kotimaasta.

Jos suhde entiseen puolisoon on vaikea, edellä mainitut tavat tuoda tämän kulttuuria lähelle, voivat tuntua hankalalta. Kannattaa miettiä, mitkä ovat ne itselleen sopivimmat tavat tukea lapsen kaksikulttuurisuutta. Lapsi toki aistii, jos tietyt asiat kotona aiheuttavat vanhemmalle ahdistusta. Kannattaa myös muistaa, että itselle merkityksettömillä asioilla saattaa olla suuri merkitys lapselle.

LOPUKSI

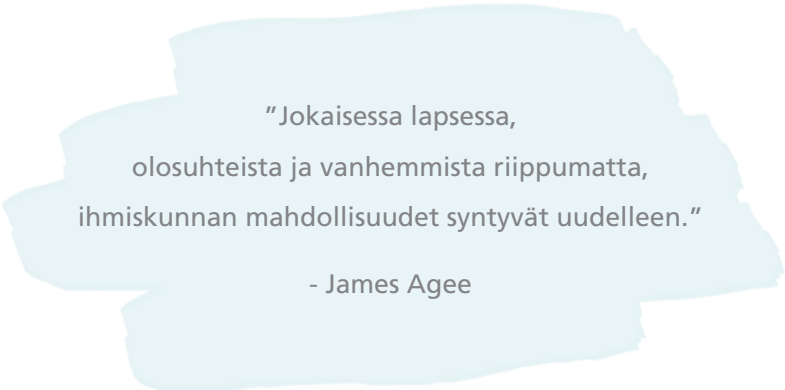
Ei ole syytä tuntea syyllisyyttä, jos lapsen kasvattaminen kaksikieliseksi vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa ei onnistu. Aina kaksikielisyyteen kasvattaminen ei tuota toivottua tulosta edes perheissä, joissa vanhemmat elävät yhdessä ja kiinnittävät huomiota lastensa kaksikielisyyteen. Ensisijainen vastuu oman kielen opettamisesta on aina kullakin vanhemmalla. Tässä toinen vanhempi voi vain tukea lasta.

Vaikka lapsi ei oppisikaan puhumaan kummankin vanhemman kieltä, jo useiden kielten kuuleminen kehittää hänen kielikykyään. Lapsi voi oppia passiivisen kielitaidon, jonka ansiosta hänellä on myöhemmin hyvät edellytykset oppia kyseinen kieli kokonaan.

Tärkeintä mitä vanhempi voi lapsensa kaksikulttuurisuuden eteen tehdä, on ottaa huomioon se, että lapsessa on yhtä lailla kummankin vanhemman perintöä. Tämä koskee niin kulttuuri- ja kieliperintöä kuin perittyjä ominaisuuksia.

Onneksi yhteiskuntamme muuttuu koko ajan monikulttuurisemmaksi. On kuitenkin mahdollista, että valtaväestöstä nimensä tai ulkonäkönsä puolesta erottuva lapsi kohtaa jossain vaiheessa ihmettelyä tai jopa rasismia. On siis tärkeää opettaa lapselle jo nuorena, että tämä ei johdu lapsesta itsestään, vaan ihmisten tietämättömyydestä, luontaisesta uteliaisuudesta tai pelosta.

Kun lapsi tuntee itsensä ja taustansa, hänen on helpompi kohdata muita ihmisiä. Jos lapsi ei itsekään tiedä, missä hänen juurensa ovat, hän saattaa alkaa peitellä taustaansa. Tämä puolestaan johtaa sisäisiin ristiriitoihin. Lapsen on siis tärkeää oppia tuntemaan taustansa ja olemaan ylpeä itsestään sellaisena kuin on. Korvaamattomana ja ainutlaatuisena.

”Jokaisessa lapsessa,
olosuhteista ja vanhemmista riippumatta,
ihmiskunnan mahdollisuudet syntyvät uudelleen.”

- James Agee

Lähde:

Mina Iranta 2011: Kaksikulttuurisen lapsen identiteetti. Tukea kasvatukseen vanhempien välisessä ristiriitatilanteessa. Opinnäytetyö. Diakoniamattikorkeakoulu. www.kaapatutlapset.fi